ಅಧ್ಯಾಯ 6

ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಸಮಗ್ರ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ

Open Economy Macroeconomics

ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವು ವಿವಿಧ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಜೊತೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದೇ ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ನಾವು ಪರಿಗಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಸರಳಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ಮೂಲ ಸಮಗ್ರ ಆರ್ಥಿಕ ಯಾಂತ್ರಿಕತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಕೊಂಡಿ ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಮುಚ್ಚಿದ ಆರ್ಥಿಕತೆಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆವು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಧುನಿಕ ಆರ್ಥಿಕತೆಗಳು ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಕೊಂಡಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮೂರು ಮಾರ್ಗಗಳಿವೆ.

1. **ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ:** ಒಂದು ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ಸರಕುಗಳು ಮಾತ್ರ ಸೇವೆಗಳ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯು ವಿಸ್ತೃತಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಂದರೆ ಅಭೋಗಿಗಳು ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದಕರು ದೇಶೀಯ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿಯ ಸರಕುಗಳ ನಡುವೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.
2. **ಹಣಕಾಸು ಮಾರುಕಟ್ಟೆ:** ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ ಹಣಕಾಸಿನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಖರೀದಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಹೂಡಿಕೆದಾರರಿಗೆ ದೇಶೀಯ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ಆಸ್ತಿಗಳ ನಡುವೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ.
3. **ಶ್ರಮ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ:** ಉದ್ಯಮ ಘಟಕಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಶ್ರಮಿಕರು ಎಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಎಂಬುದನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ವಿವಿಧ ವಲಸೆ ಕಾನೂನುಗಳಿದ್ದು, ಅವು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ನಡುವೆ ಶ್ರಮಿಕರ ಚಲನೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತವೆ.

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಸರಕುಗಳ ಚಲನೆಯನ್ನು ಶ್ರಮಿಕರ ಚಲನೆಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ನೋಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಾವೀಗ ಮೊದಲ ಎರಡು ಕೊಂಡಿಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡೋಣ. ಹಾಗಾಗಿ ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆ ಎಂದರೆ ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಡನೆ ಸರಕು ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಣಕಾಸು ಆಸ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಾಗಿದೆ. ಉದಾ : ಭಾರತೀಯರು ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಅನುಭೋಗಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೇ ಭಾರತೀಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ರಫ್ತು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಆದುದರಿಂದ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರವು ಭಾರತೀಯ ಸಮಗ್ರ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಎರಡು ರೀತಿ ಪ್ರಭಾವಿಸುತ್ತದೆ. ಮೊದನೆಯದಾಗಿ ಭಾರತೀಯರು ವಿದೇಶಿ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಖರೀದಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಆ ವೆಚ್ಚವು **ಸೋರಿಕೆ** ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಆದಾಯದ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಹರಿವಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಎರಡನೇಯದಾಗಿ, ವಿದೇಶಿಯರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ನಮ್ಮ ರಫ್ತು ದೇಶಿಯವಾಗಿ ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ ಸರಕುಗಳ ಸಮಗ್ರ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಾ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಹರಿವಿನಲ್ಲಿ **ಒಳಸೇರಿಕೆ**ಯಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಸರಕುಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗಡಿಯನ್ನು ದಾಟಿದಾಗ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲೇಬೇಕು. ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಬ್ಯಾಂಕಿನಿಂದ ಹೊರಬರುವ ಏಕೈಕ ಕರೆನ್ಸಿ ಇಲ್ಲ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮೊತ್ತದ ಕರೆನ್ಸಿಯಿಂದ ಕೊಳ್ಳುವ ಸರಕುಗಳ ಪ್ರಮಾಣವು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಖಾತರಿಯಾದಾಗ ವಿದೇಶಿ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರ ಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದೆ, ಒಂದು

ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿನಿಮಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಮತ್ತು ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದ ಘಟಕವಾಗಿ ಬಳಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕರೆನ್ಸಿಯ ಬಳಕೆಯನ್ನು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ.

ಹಿಂದೆ ಸರಕುಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಆಸ್ತಿಗೆ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಗುವುದೆಂದು ಘೋಷಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಂಭಾವ್ಯ ಬಳಕೆದಾರರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಗಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದವು. ಜೊತೆಗೆ ಚಲಾವಣೆ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಕರೆನ್ಸಿಯು ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಬಹುದಾದ ಆಸ್ತಿಯ ಮೌಲ್ಯದ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ನಿಯಂತ್ರಣವಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಇತರೆ ಆಸ್ತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನ ಅಥವಾ ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಗಳಾಗಿದ್ದವು ಈ ಬದ್ಧತೆಯ ವಿಶ್ವಾಸರ್ಹತೆಯನ್ನು ಭಾದಿಸುವ ಎರಡು ಅಂಶಗಳಿವೆ – ಅಪರಿಮಿತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಗುವ ಬೆಲೆ. ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಲು ಮತ್ತು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸಲು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಣಕಾಸು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ವ್ಯವಹಾರ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಗಳು ಚಿನ್ನದ ರೂಪದ ಆಸ್ತಿಗೆ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುವುದು ನಿಂತುಹೋಯಿತು. (ಪೆಟ್ಟಿಗೆ 6.2ನ್ನು ನೋಡಿ).

ಕೆಲವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಗಳಿಗೆ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾನ್ಯತೆ ಇದ್ದರೂ ಆದರೆ ಎರಡು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕರೆನ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುತ್ತದೆಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆ ಒಬ್ಬ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅಮೇರಿಕಾದ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸಿದರೆ, ಆಕೆಗೆ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಲು ಡಾಲರಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಆ ಸರಕಿನ ಬೆಲೆಯು 10 ಡಾಲರ್‌ಗಳಿದ್ದರೆ ಆಕೆಯು ಅದರ ವೆಚ್ಚವು ಭಾರತೀಯ ರೂಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಆಕೆಯು ರೂಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಡಾಲರ್‌ನ ಬೆಲೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಕರೆನ್ಸಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕರೆನ್ಸಿಯ ಬೆಲೆಯನ್ನು ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ದರ ಅಥವಾ ಸರಳವಾಗಿ ವಿನಿಮಯ ದರ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಇದನ್ನು 6.2 ರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸೋಣ.

6.1 ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿ (ಪಾವತಿ ಬಾಕಿ) *The Balance of Payments*

ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ, ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇಶಿವಾಸಿಗಳು ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನ ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸಿದ ಸರಕು, ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಗಳ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಸಂದಾಯಬಾಕಿ ಎನ್ನುವರು. ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಖಾತೆಗಳಿವೆ – ಚಾಲ್ತಿಖಾತೆ ಮತ್ತು ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆ.[1]

6.1.1 ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆ: *Current Account*

ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆಯು ಸರಕು ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮತ್ತು ವರ್ಗಾವಣೆ ಪಾವತಿಗಳ ವ್ಯವಹಾರದ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರ 6.1 ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆಯ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಸರಕುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು ಸರಕುಗಳ ಆಮದು ಮತ್ತು ರಪ್ತನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸೇವೆಗಳ ವ್ಯಾಪರವು, ಉತ್ಪಾದನಾಂಗಗಳ ಆದಾಯ ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದನಾಂಗೇತರ ಆದಾಯಗಳ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ವರ್ಗಾವಣೆ ಪಾವತಿಯು, ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸರಕು ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಕೊಡದೆ ದೇಶವಾಸಿಗಳು ಉಚಿತವಾಗಿ ಪಡೆಯುವ ಸ್ವೀಕೃತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಗಾವಣೆ ಪಾವತಿಗಳೆನ್ನುವರು. ವರ್ಗಾವಣೆ ಪಾವತಿಗಳು ಉಡುಗೊರೆಗಳು, ಹಣದ ರವಾನೆ ಮತ್ತು ಅನುದಾನಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಸರಕಾರ ಅಥವಾ ಹೊರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಖಾಸಗಿ ನಾಗರಿಕರು ನೀಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಖರೀದಿಯು ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ವೆಚ್ಚವಾದರೆ ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಅದು ಆದಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿದೇಶಿ ವಸ್ತುಗಳ ಖರೀದಿ ಅಥವಾ ಆಮದು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸ್ವದೇಶೀ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ನಮ್ಮ ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟ ಅಥವಾ ರಫ್ತುನಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಆದಾಯ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ದೇಶಿ ಸರಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಸಮಗ್ರ ಬೇಡಿಕೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ.

[1]ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯನ್ನು ಮೂರು ಖಾತೆಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುವ ಹೊಸ ವರ್ಗೀಕರಣವಿದೆ ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆ, ಹಣಕಾಸಿನ ಖಾತೆ ಮತ್ತು ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆ ಇದು ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೂಡಿಕೆ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಕೈಪಿಡಿ (13PM6) 6ನೇ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಣಕಾಸಿನ ನಿಧಿಯು ನಿಗದಿಪಡಿಸಿರುವ ಹೊಸ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದ ಮಾನಕದಂತೆ ಇದೆ. ಭಾರತವೂ ಈ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾರತೀಯ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ದತ್ತಾಂಶಗಳ ಲೆಕ್ಕಚಾರವನ್ನು ಹಳೆಯ ವರ್ಗೀಕರಣದಂತೆಯೇ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಚಿತ್ರ 6.1: ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆಯ ಭಾಗಗಳು

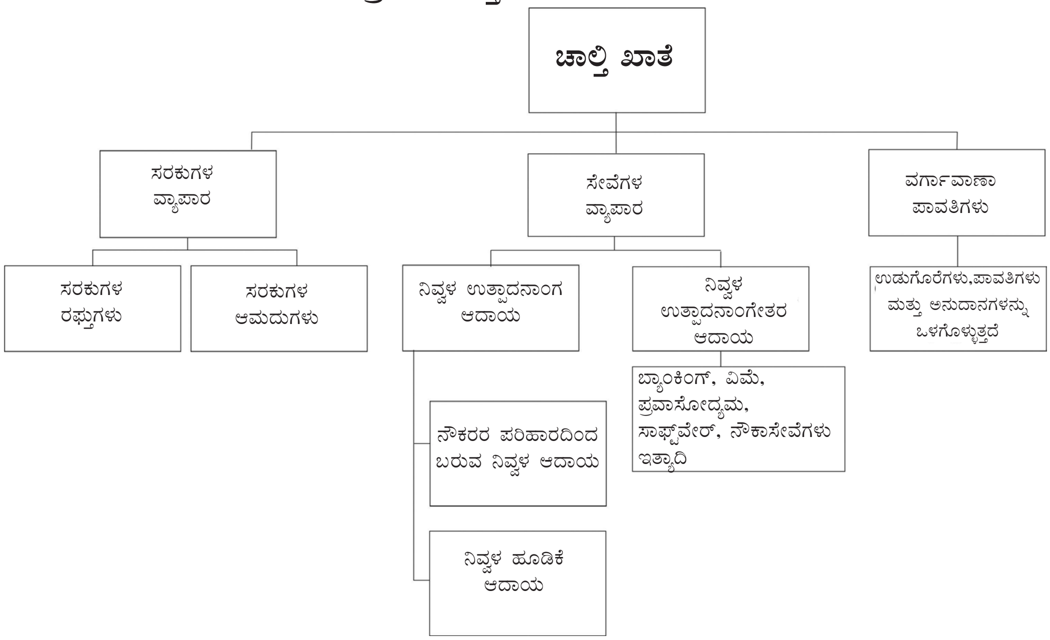

ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆಯು ಸಮತೋಲನ: ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆಯಲ್ಲಿನ ಸ್ವೀಕೃತಿಗಳು, ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆಯಲ್ಲಿನ ಪಾವತಿಗಳಿಗೆ ಸಮವಾದಾಗ, ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆಯು ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆಯ ಮಿಗತೆ (ಉಳಿತಾಯ) ಎಂದರೆ ಒಂದು ದೇಶವು ಇತರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಾಲ ನೀಡುವ ಸಾಲದಾತನಾಗಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಚಾಲ್ತಿಖಾತೆಯ ಕೊರತೆ ಎಂದರೆ ಒಂದು ದೇಶವು ಇತರ ದೇಶಗಳಿಂದ ಸಾಲ ಪಡೆಯುವ ಸಾಲಗಾರ ದೇಶವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಚಾಲ್ತಿಖಾತೆಯ ಮಿಗುತೆ	ಚಾಲ್ತಿಖಾತೆಯ ಸಮತೋಲನ	ಚಾಲ್ತಿಖಾತೆಯ ಕೊರತೆ
ಸ್ವೀಕೃತಿಗಳು > ಪಾವತಿಗಳು	ಸ್ವೀಕೃತಿಗಳು = ಪಾವತಿಗಳು	ಸ್ವೀಕೃತಿಗಳು < ಪಾವತಿಗಳು

ಚಾಲ್ತಿಖಾತೆಯ ಸಮತೋಲನವು ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ

* ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಕಿ (ವ್ಯಾಪಾರ ಶಿಲ್ಕು)
* ಅಗೋಚರ ಬಾಕಿ (ಅಗೋಚರ ಶಿಲ್ಕು)

ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಕಿ(BOT)ಯು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇಶದ ಅಮದು ಸರಕುಗಳ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ರಫ್ತು ಸರಕುಗಳ ಮೌಲ್ಯಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಕಿ ಎನ್ನುವರು. ರಫ್ತು ಮಾಡಿದ ಸರಕುಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಕಿಯ ಜಮಾ ಬಾಬ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸರಕುಗಳನ್ನುವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಕಿಯ ವೆಚ್ಚದ ಬಾಬ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಕಿ (ಶುಲ್ಕ) ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಸರಕುಗಳ ಆಮದು ಮತ್ತು ರಫ್ತುಗಳು ಸಮವಾಗಿದ್ದಾಗ ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಕಿಯ ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದ ದೇಶದ ರಫ್ತು ಸರಕುಗಳ ಮಾರಾಟ ಆಮದಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಕಿಯ ಮಿಗುತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಒಂದು ದೇಶದ ರಫ್ತು ಸರಕುಗಳು ಆಮದು ಸರಕುಗಳ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾದರೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಕಿಯು ಕೊರತೆ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೊರತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೇಶದ ಅಗೋಚರ ರಫ್ತು ಮೌಲ್ಯ ಮತ್ತು ಅಮದುಗಳ ಮೌಲ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರವನ್ನು **ನಿವ್ವಳ ಅಗೋಚರ**ಗಳು ಎನ್ನುವರು. ಸೇವೆಗಳು, ವರ್ಗಾವಣೆಗಳು, ಎರಡು ದೇಶಗಳ ನಡುವಿನ ಆದಾಯದ ಹರಿವುಗಳನ್ನು ಅಗೋಚರಗಳು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಸೇವೆಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು ಉತ್ಪಾದನಾಂಗಗಳ ಆದಾಯ ಮತ್ತು ಉತ್ಪಾದನಾಂಗೇತರ ಆದಾಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಉತ್ಪಾದನಾಂಗಗಳ ಆದಾಯವು (ಶ್ರಮ ಭೂಮಿ,

ಬಂಡವಾಳದಂತಹ) ನಿವ್ವಳ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯಗಳಿಕೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಉತ್ಪಾದನಾಂಗೇತರ ಆದಾಯವು ನೌಕಸೇವೆ, ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್, ಪ್ರವಾಸೋದ್ಯಮ, ಸಾಫ್ಟವೇರ್ ಸೇವೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ. ಸೇವಾ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ಮಾರಾಟದಿಂದ ಬಂದ ನಿವ್ವಳ ಗಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

6.1.2 ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆ: *Capital Account*

ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆಯು ಆಸ್ತಿಗಳ ಎಲ್ಲಾ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ರೂಪವು ಆಸ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹಣ, ಸ್ಟಾಕ್, ಬಾಂಡುಗಳು, ಸರ್ಕಾರಿ ಸಾಲ, ಇತ್ಯಾದಿ. ಆಸ್ತಿಗಳ ಖರೀದಿಯು ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆಯ ವೆಚ್ಚದ ಬಾಬ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ಭಾರತೀಯನು UK ಯ ಕಾರು ಕಂಪನಿಯೊಂದನ್ನು ಖರೀದಿಸಿದರೆ ಅದು ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆಯ ವೆಚ್ಚದ (ಖರ್ಚಿನ) ಬಾಬ್ತಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ (ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯವು ಭಾರತದ ಹೊರಗೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ.) ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿಯ ಮಾರಾಟ ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಭಾರತೀಯ ಕಂಪನಿ ಕಾರನ್ನು ಚೀನಾ ಗ್ರಾಹಕನಿಗೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿದಾಗ ಅದು ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆಯ ಜಮಾ ಬಾಬ್ತಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ರ 6.2ರಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಭಾಗದ ಬಾಬ್ತುಗಳನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿದೇಶಿ ನೇರ ಹೂಡಿಕೆಗಳು (FDIs), ವಿದೇಶಿ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಹೂಡಿಕೆಗಳು (FIIs), ಬಾಹ್ಯಸಾಲಗಳು ಮತ್ತು ನೆರವುಗಳು ಈ ಬಾಬ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ.

ಚಿತ್ರ 6.2: ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆಯ ಭಾಗಗಳು

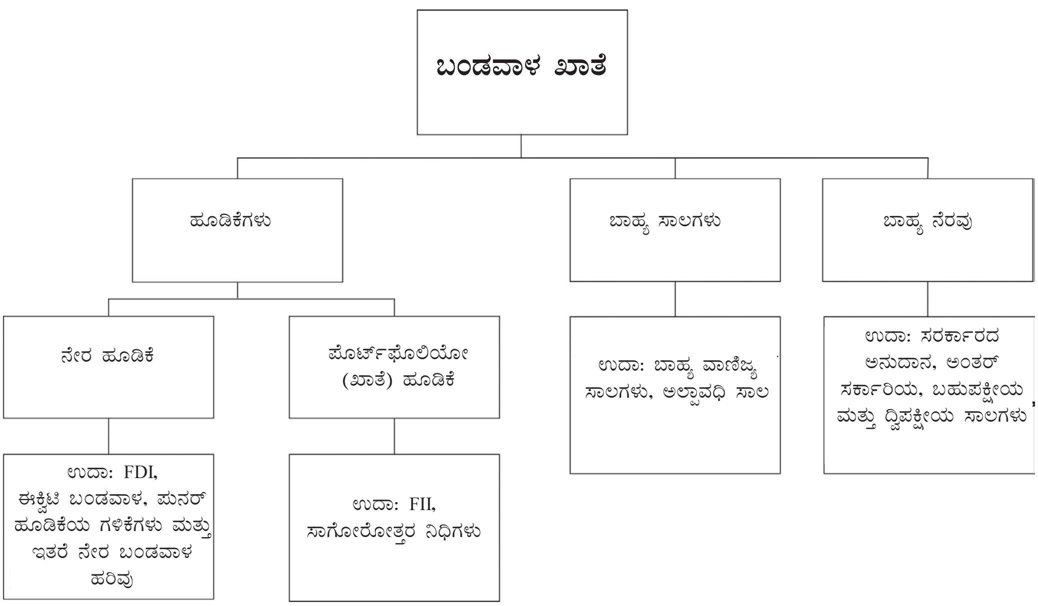

ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆಯ ಸಮತೋಲನ: ಬಂಡವಾಳದ (ವಿದೇಶಿ ಸಾಲ, ಸ್ವೀಕೃತಿ, ಆಸ್ತಿಗಳ ಮಾರಾಟ ಅಥವಾ ವಿದೇಶಿ ಕಂಪನಿಗಳ ಷೇರು ಮಾರಾಟ ಮುಂತಾದ) ಒಳ ಹರಿವು ಮತ್ತು ಬಂಡವಾಳದ (ಸಾಲ ಮರುಪಾವತಿ ವಿದೇಶಿ ಕಂಪನಿಗಳ ಷೇರು ಖರೀದಿ, ಆಸ್ತಿಗಳ ಖರೀದಿ ಮುಂತಾದ) ಹೊರ ಹರಿವು ಇವು ಎರಡು ಸಮವಿದ್ದಾಗ ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆಯು ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿರುವುದು. ಬಂಡವಾಳದ ಹೊರ ಹರಿವುಗಿಂತ ಬಂಡವಾಳದ ಒಳ ಹರಿವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ಮಿಗುತೆ ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಬಂಡವಾಳದ ಒಳ ಹರಿವು, ಹೊರ ಹರಿವಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದರೆ ಕೊರತೆ ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

6.1.3 ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯ ಮಿಗುತೆ ಮತ್ತು ಕೊರತೆ: *Balance of payments surplus and deficit*

ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪಾವತಿಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳೆಂದರೆ, ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಆದಾಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚು ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಅಥವಾ ಸಾಲ ಪಡೆಯುವ

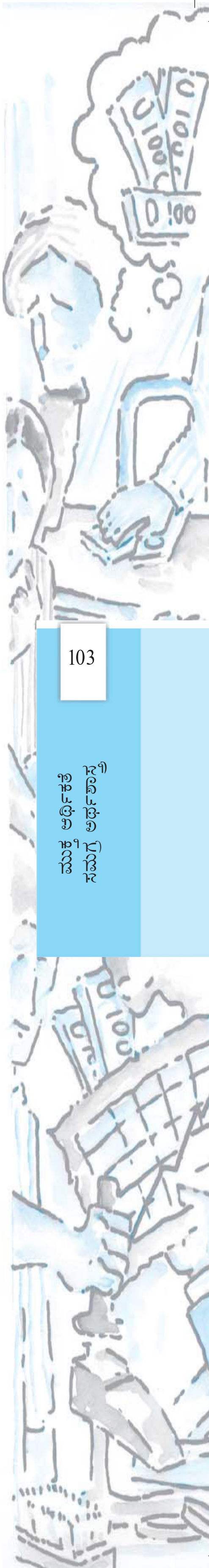

ಮೂಲಕ ಸರಿದೂಗಿಸುವಂತೆ, ಒಂದು ದೇಶವು ತನ್ನ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯ ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆಯ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೆ (ವಿಶ್ವದ ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪಡೆಯುವ ಸ್ವೀಕೃತಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚುಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲಿ) ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಆಸ್ತಿ ಮಾರಾಟ (ವಿದೇಶಗಳಿಗೆ) ಮಾಡುವ ಮುಂಖಾತರ ಅಥವಾ ವಿದೇಶಿ ಸಾಲದ ಮುಂಖಾತರ ಭರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಯಾವುದೇ ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆಯ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಮಿಗುತೆ ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆ ಮೂಲಕ, ಅಂದರೆ, ನಿವ್ವಳ ಬಂಡವಾಳದ ಒಳ ಹರಿವಿನಿಂದ ಪಾವತಿಸಬೇಕು.

$$\text{ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆ} + \text{ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆ} \equiv 0$$

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ದೇಶದ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯು ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದಾದರೆ, ಯಾವುದೇ ನಿಧಿಗಳ ಚಲನೆಯಿಲ್ಲದೇ, ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆಯ ಕೊರತೆಯು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಾಲದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ದೇಶವು ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯಗಳ ದಾಸ್ತಾನುಗಳನ್ನು ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಗಳ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸಲು ಬಳಸಬಹುದು. ಕೊರತೆ ಉಂಟಾದಾಗ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯವನ್ನು ರಿಸರ್ವ್‌ಬ್ಯಾಂಕು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಅಧಿಕೃತ ಮೀಸಲು ಮಾರಾಟ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಅಧಿಕೃತ ಮೀಸಲಿನ ಇಳಿಕೆಯನ್ನು (ಏರಿಕೆಯನ್ನು) **ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಗಳ ಕೊರತೆ (ಮಿಗುತೆ)** ಎನ್ನುವರು. ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಹಣಕಾಸಿನ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಗಳ ಯಾವುದೇ ಕೊರತೆಯನ್ನು ತುಂಬುವ ಅಂತಿಮ ಹಣಕಾಸಿನ ಪೂರೈಕೆದಾರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. (ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಮಿಗುತೆಯ ಸ್ವೀಕೃತಿದಾರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ).

ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯದರ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲುವ ವಿನಿಮಯ ದರಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕೃತ ಮೀಸಲು ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಸಮಂಜಸವೆನಿಸುತ್ತವೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬಹುದು (ಉಪಶೀರ್ಷಿಕೆ 6.2.2ರಲ್ಲಿ 'ಸ್ಥಿರವಿನಿಮಯ ದರಗಳು' ಇದನ್ನು ನೋಡಿ).

ಸ್ವಾಯತ್ತ ಮತ್ತು ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ವ್ಯವಹಾರಗಳು: ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯಲ್ಲಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಭರಿಸಲು ಮಾಡುವ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇತರೆ ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ, ಅಂತಹ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು **ಸ್ವಾಯತ್ತ ವ್ಯವಹಾರಗಳೆನ್ನುವರು**. ಅಂದರೆ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಅವುಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಲಾಭಗಳಿಕೆಯ ಉದ್ದೇಶವು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ಬಾಬ್ತುಗಳನ್ನು ಸಂದಾಯಬಾಕಿಯ 'ರೇಖೆಯ ಮೇಲಿನ' **ಬಾಬ್ತುಗಳೆಂದು** ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಾಯತ್ತ ಪಾವತಿಗಳಿಗಿಂತ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಸ್ವೀಕೃತಿಗಳು ಅಧಿಕವಾದಾಗ (ಕಡಿಮೆಯಾದಾಗ) ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯು ಮಿಗುತೆಯಲ್ಲಿದೆ (ಕೊರತೆ) ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳು (ರೇಖೆಯ ಕೆಳಗಿನ ಬಾಬ್ತುಗಳು ಎನ್ನುವ) ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯ ಅಂತರದಿಂದ ಅಂದರೆ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯಲ್ಲಿನ ಕೊರತೆ ಅಥವಾ ಮಿಗುತೆ ಇದೆಯೇ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದರಿಂದ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತವೆ. ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಬಾಬ್ತುಗಳ ನಿವ್ವಳ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತವೆ, ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯಲ್ಲಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಭರಿಸಲು ಅಧಿಕೃತ ಮೀಸಲು ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯಲ್ಲಿನ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಬಾಬ್ತುಗಳೆಂದು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ (ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಬಾಬ್ತುಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತವಾಗಿರುತ್ತವೆ).

ತಪ್ಪುಗಳು ಮತ್ತು ಲೋಪಗಳು: ಎಲ್ಲಾ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವುದು ಕಠಿಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ನಾವು ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯ 3ನೇ ಅಂಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದೇವೆ (ಚಾಲ್ತಿ ಮತ್ತು ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ). ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಅಂಶವನ್ನು **ತಪ್ಪುಗಳು ಮತ್ತು ಲೋಪಗಳು** ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ.

ಭಾರತದ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕೋಷ್ಟಕ 6.1 ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪರದ ಕೊರತೆ ಮತ್ತು ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆಯ ಕೊರತೆ, ಆದರೆ ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆ ಮಿಗುತೆ ಇರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯ ಸಮತೋಲನದಲ್ಲಿದೆ.

BOP ಕೊರತೆ	BOP ಸಮತೋಲನ	BOP ಮಿಗುತೆ
ಒಟ್ಟಾರೆ ಬಾಕಿ < 0	ಒಟ್ಟಾರೆ ಬಾಕಿ $= 0$	ಒಟ್ಟಾರೆ ಬಾಕಿ > 0
ಮೀಸಲು ಬದಲಾವಣೆ > 0	ಮೀಸಲು ಬದಲಾವಣೆ $= 0$	ಮೀಸಲು ಬದಲಾವಣೆ < 0

ಪೆಟ್ಟಿಗೆ 6.1 ಮೇಲೆ ನಿರೂಪಿಸುವ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿ ಖಾತೆಗಳ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆ ಮತ್ತು ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆ ಎಂದು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದೆ. ಅದಾಗ್ಯೂ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿ ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೂಡಿಕೆಯ ಸ್ಥಾನ ಕೈಪಿಡಿಯ 6ನೇ (ಬಿ.ಪಿ.ಎಂ. 6) ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಣಕಾಸಿನ ನಿಧಿಯು ಪರಿಚಯಿಸಿರುವ ಹೊಸ ಲೆಕ್ಕಚಾರದ ಮಾನದಂಡವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಭಾರತೀಯ ರಿಸರ್ವ್‌ಬ್ಯಾಂಕ್ ಸಹ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿ ಖಾತೆಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಹೊಸ ವರ್ಗೀಕರಣದ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಮೂರು ಖಾತೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆ, ಹಣಕಾಸಿನ ಖಾತೆ ಮತ್ತು ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆಗಳಾಗಿವೆ. ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಬದಲಾವಣೆ ಏನೆಂದರೆ ಬಾಂಡು ಮತ್ತು ಇಕ್ವಿಟಿ ಷೇರುಗಳತಂಹ ಹಣಕಾಸಿನ ಆಸ್ತಿಗಳ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಹಣಕಾಸಿನ ಖಾತೆಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ RBI ಹಳೆ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆಯೇ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿ ಖಾತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಹೊಸ ಪದ್ಧತಿಯ ವ್ಯವಹಾರದ ವಿವರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿಲ್ಲ. RBI 2010 ರ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಭಾರತಕ್ಕಾಗಿ ಸಂದಾಯಬಾಕಿ ಕೈಪಿಡಿಯಲ್ಲಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಷ್ಟಕ 6.1 ಭಾರತದ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿ (US ಮಿಲಿಯನ್ ಡಾಲರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ)

ಕ್ರ.ಸಂ	ಬಾಬ್ತು	ಮಿಲಿಯನ್ USD
1.	ರಫ್ತುಗಳು (ಸರಕುಗಳು ಮಾತ್ರ)	150
2.	ಆಮದುಗಳು (ಸರಕುಗಳು ಮಾತ್ರ)	240
3.	ವ್ಯಾಪಾರಬಾಕಿ (2 – 1)	–90
4.	(ನಿವ್ವಳ) ಅಗೋಚರಗಳು (4a + 4b + 4c)	52
	a. ಉತ್ಪಾದನಾಂಗೇತರ ಸೇವೆಗಳು	30
	b. ಆದಾಯ	–10
	c. ವರ್ಗಾವಣೆಗಳು	32
5.	ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆಯ ಬಾಕಿ (3 + 4)	–38
6.	ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆಯ ಬಾಕಿ (6a + 6b + 6c + 6d + 6e + 6f)	41.15
	a. ವಿದೇಶಿ ನೇರವು (ನಿವ್ವಳ)	0.15
	b. ಬಾಹ್ಯ ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಾಲಗಳು (ನಿವ್ವಳ)	2
	c. ಅಲ್ಪಾವಧಿ ಸಾಲ	10
	d. ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಬಂಡವಾಳ (ನಿವ್ವಳ)	9
	ಅನಿವಾಸಿ ಠೇವಣಿಗಳು (ನಿವ್ವಳ)	9
	e. ವಿದೇಶಿ ಹೂಡಿಕೆಗಳು (ನಿವ್ವಳ) ಅದರಲ್ಲಿ (6eA + 6eB)	19
	A. FDI (ನಿವ್ವಳ)	13
	B. ಪೋರ್ಟ್‌ಫೋಲಿಯೋ (ನಿವ್ವಳ)	6
	f. ಇತರೆ ಹರಿವುಗಳು (ನಿವ್ವಳ)	–5
7.	ತಪ್ಪುಗಳು ಮತ್ತು ಲೋಪಗಳು	3.15
8.	ಒಟ್ಟು ಬಾಕಿ (5 + 6 +7)	0
9.	ಮೀಸಲು ಬದಲಾವಣೆ	0

6.2 ವಿದೇಶೀ ವಿನಿಮಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ *The Foreign Exchange Market*

ಇದುವರೆವಿಗೂ ನಾವು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರವನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಿದೇವೆ. ಈಗ ನಾವು ಒಂದೇ ಒಂದು ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸೋಣ. ಭಾರತೀಯ ನಿವಾಸಿ ಒಬ್ಬರು ರಜೆಯಲ್ಲಿ ಲಂಡನ್ನಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಲು (ಪ್ರವಾಸಿ ಸೇವೆಗಳ ಆಮದು) ಬಯಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದುಕೊಳ್ಳೋಣ. ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಪೌಂಡುಗಳನ್ನು ಪಾವತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಪೌಂಡುಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯಾವ ಬೆಲೆಗೆ ಪಡಯಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಈ ದರವು ವಿನಿಮಯದರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯಾಪಾರವಾಗುವ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುವವರೆಂದರೆ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು, ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ದಲ್ಲಾಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಅಧಿಕೃತ ವಿತರಕರು ಹಾಗೂ ವಿತ್ತೀಯ ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವವರು ತಮ್ಮದೇ ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದರೂ ಸಹ ಈ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯು ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರಗಳ ನಡುವೆ ನಿಕಟ ಮತ್ತು ನಿರಂತರ ಸಂಪರ್ಕವಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವವರು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

6.2.1 ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಯಮದ ದರ: *Foreign Exchange Role*

ಒಂದು ಕರೆನ್ಸಿಯ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಕರೆನ್ಸಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ವಿನಿಮಯದರ ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. (ಫೊರೇಕ್ಸ ದರ *Forex rate* ಎಂದು ಸಹ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ). ಇದು ವಿವಿಧ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ಜೋಡಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವೆಚ್ಚಗಳು ಮತ್ತು ಬೆಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಹೋಲಿಕೆ ಮಾಡಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಉದಾ : ಒಂದು ಡಾಲರ್‌ಗೆ 50 ರೂಗಳನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂದರೆ ಒಂದು ಡಾಲರಿನ ಬೆಲೆಯು 50 ರೂಪಾಯಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಇದನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸರಳವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಅಮೇರಿಕಾ ಮತ್ತು ಭಾರತ ಎಂಬ ಎರಡು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿವೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸೋಣ, ಹಾಗಾಗಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ವಿನಿಮಯ ದರ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯದ ಬೇಡಿಕೆ ***Demand for foreign exchange***

ಜನರು ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯಕ್ಕೆ ಬೇಡಿಕೆ ಒಡ್ಡುತ್ತಾರೆ ಏಕೆಂದರೆ: ಅವರು ಅನ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ; ವಿದೇಶಿಗಳಿಗೆ ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಲು ಬಯುಸುತ್ತಾರೆ; ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣಕಾಸಿನ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ.

ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ದರದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಹೆಚ್ಚಳವು ವಿದೇಶಿ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸುವ ವೆಚ್ಚವನ್ನು (ರೂಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ) ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಆಮದು ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇತರೆ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಸ್ಥಿರವಾದಾಗ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಬೇಡಿಕೆಯು ತಗ್ಗುತ್ತದೆ.

ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯದ ಪೂರೈಕೆ ***Suply of foreign exchange***

ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯವು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಒಂದು ದೇಶದ ರಪ್ತು ವಿದೇಶಿಯರಿಗೆ ದೇಶಿಯ ಸರಕು ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ವಿದೇಶಿಯರು ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಾರೆ ಅಥವಾ ವರ್ಗಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ದೇಶಿಯ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ವಿದೇಶಿಯರಿಂದ ಖರೀದಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಇತರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದಾಗ, ಭಾರತದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಿದಾಗ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯದ ಬೆಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚಳವು ವಿದೇಶಿಯರ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಅಮೇರಿಕಾದ ಡಾಲರ್ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಗ್ಗಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಭಾರತದ ರಫ್ತುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಪೂರೈಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದು. ನಿಜವಾಗಿ ಈ ಹೆಚ್ಚಳವು

ಹಲವಾರು ಅಂಶಗಳ ಮೇಲೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ, ರಫ್ತು ಮತ್ತು ಅಮದುಗಳ ಬೇಡಿಕೆಯ ಸ್ಥಿತಿಸ್ಥಾಪಕತ್ವವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ.

6.2.2 ವಿನಿಮಯದ ದರದ ನಿರ್ಧಾರ: *Determination of the exchange rate*

ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ದರವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇದನ್ನು ನಮ್ಯ ಅಥವಾ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ ವಿನಿಮಯದರ, ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯದರ ಅಥವಾ ನಿರ್ವಹಣಾ ತೆಲುವ ವಿನಿಮಯ ದರಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು.

ನಮ್ಯ ಅಥವಾ ಬದಲಾಗುವ (ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ) ವಿನಿಮಯ ದರ ***Flexible exchange rate***

ಈ ವಿನಿಮಯ ದರವು ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಶಕ್ತಿಗಳಾದ ಬೇಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಪೂರೈಕೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಧಾರಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತೇಲುವ ವಿನಿಮಯ ದರವೆಂದು ಕೂಡ (*Floating exchange rate*) ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ರೇಖಾಚಿತ್ರ 6.1ರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವಂತೆ ಬೇಡಿಕೆ ರೇಖೆ ಮತ್ತು ಪೂರೈಕೆಯ ರೇಖೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಛೇದಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿನಿಮಯದರವು ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ '*y*' ಅಕ್ಷದ '*e*' ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿತವಾಗುತ್ತದೆ. '*x*' ಅಕ್ಷದ '*q*' ಬಿಂದುವು '*e*' ವಿನಿಮಯ ದರದಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಕೆಯಾದ ಮತ್ತು ಪೂರೈಕೆಯಾದ US ಡಾಲರ್‌ಗಳ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ.

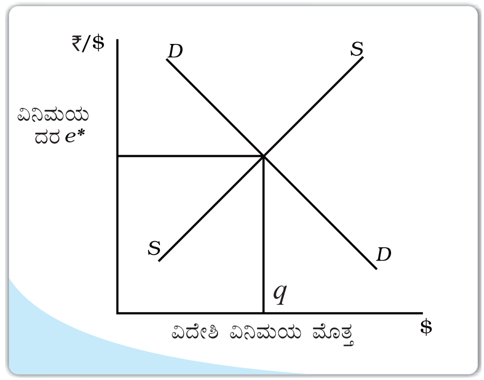

ರೇಖಾಚಿತ್ರ 6.1: ಬದಲಾಗುವ ವಿನಿಮಯ ದರಗಳಲ್ಲಿನ ಸಮತೋಲನ

ಮತ್ತು ಪೂರೈಕೆ ಪ್ರಮಾಣದ '*e*' ವಿನಿಮಯ ದರವು '*x*' ಸಮತಾಲಾಕ್ಷದ 'Q' ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ಣ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ವಿನಿಮಯ ದರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುವ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳು ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಯಮಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಮದ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ವೇಳೆ ವಿದೇಶಿ ಸರಕು ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದಲ್ಲಿ (ಉದಾ: ಭಾರತೀಯರ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರವಾಸ ಹೆಚ್ಚಳದಿಂದಾಗಿ)ಆಗ ರೇಖಾ ಚಿತ್ರ 6.2ರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದಂತೆ, ಬೇಡಿಕೆಯ ರೇಖೆಯು ಮೂಲ ಬೇಡಿಕೆಯ ಮೇಲ್ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮೂಲ ಬೇಡಿಕೆ ರೇಖೆಯ ಬಲಗಡೆಗೆ ಪಲ್ಲಟಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವಿದೇಶಿ ಸರಕು ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಬೇಡಿಕೆಯ ಹೆಚ್ಚಳವು ವಿನಿಮಯದರದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಆರಂಭಿಕ ವಿನಿಮಯದರ $e_0 = 50$ ಇದರ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ ಒಂದು ಡಾಲರಿಗೆ 50 ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೊಸ ಸಮತೋಲನ ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿ ವಿನಿಮಯ ದರ $e_1 = 70$ ರೂ. ಆಗುತ್ತದೆ.

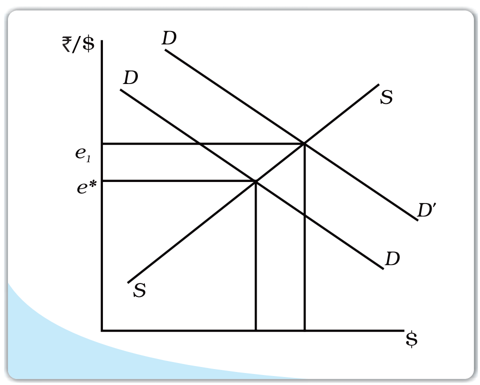

ರೇಖಾಚಿತ್ರ 6.2: ವಿದೇಶೀ ವಿನಿಮಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ರಫ್ತುಗಳ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚಳದಮೇಲಿನ ಪರಿಣಾಮ

ಅಂದರೆ ಈಗ ನಾವು ಡಾಲರಿಗೆ ಈ ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಪಾವತಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. (ಅಂದರೆ ಒಂದು ಡಾಲರಿಗೆ 70 ರೂಪಾಯಿ). ಇದು ರೂಪಾಯಿಯ ಮೌಲ್ಯವು ಡಾಲರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ತಗ್ಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಡಾಲರ್‌ನ ಮೌಲ್ಯವು ರೂಪಾಯಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿನಿಮಯ ದರದ ಹೆಚ್ಚಳವು ವಿದೇಶಿ ಹಣದ ಬೆಲೆಯು (ಡಾಲರ್) ಸ್ವದೇಶಿ ಹಣದ (ರೂಪಾಯಿ) ಬೆಲೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ವಿದೇಶಿ ಹಣದ (ಡಾಲರ್) ಎದುರು ಸ್ವದೇಶಿ ಹಣದ (ರೂಪಾಯಿ) **ಕುಗ್ಗುವಿಕೆ (ಇಳಿಕೆ)** (***Depreciation***) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ನಮ್ಮ (ಹೊಂದಾಣಿಕೆ) ವಿನಿಮಯ ದರದ ಪದ್ಧತಿ ಇರುವ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶಿ ಹಣದ (ರೂಪಾಯಿ) ಬೆಲೆಯು ವಿದೇಶಿ ಹಣದ (ಡಾಲರ್) ಎದುರು ಏರಿಕೆಯಾದಾಗ ಅದನ್ನು **ಸ್ವದೇಶಿ ಹಣದ ಏರಿಕೆ** (***Appreciation***) ಎನ್ನುತ್ತೇವೆ. ಅಂದರೆ ಡಾಲರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರೂಪಾಯಿಯ ಮೌಲ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಡಾಲರಿಗೆ ವಿನಿಮಯವಾಗಿ ಕಡಿಮೆ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನಾವು ಪಾವತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಟ್ಟಾ ವ್ಯಾಪಾರ *Speculation*

ಯಾವುದೇ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಣವು ಒಂದು ಆಸ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯರರು ಏನಾದರೂ ರೂಪಾಯಿಯ ಮೌಲ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬ್ರಿಟೀಷ ಪೌಂಡಿನ ಮೌಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದೆಂದು ನಂಬಿದರೆ, ಅವರು ಪೌಂಡುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಜನರು ವಿದೇಶಿ ಹಣದ ಮೌಲ್ಯದ ಏರಿಕೆಯಿಂದ ಲಾಭ ಹೊಂದುವ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡರೆ ಅದು ವಿನಿಮಯ ದರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವಬೀರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಚಾಲ್ತಿ ವಿನಿಮಯ ದರವು ಒಂದು ಪೌಂಡಿಗೆ ರೂಪಾಯಿ 80 ಆದಾಗ ಮತ್ತು ಹೂಡಿಕೆದಾರರು ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಗೆ ಪೌಂಡ್‌ನ ಮೌಲ್ಯ ರೂಪಾಯಿ 85ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಂಬಿದರೆ, ಹೂಡಿಕೆದಾರರು 80,000 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಂದ 1000 ಪೌಂಡುಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಿ ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಗೆ ಈ ಪೌಂಡುಗಳು 85,000 ರೂ ಗಳಿಗೆ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿ ಅವರು 5000 ರೂ ಗಳಷ್ಟು ಲಾಭ ಗಳಿಸಬಹುದು ಈ ನೀರಿಕ್ಷೆಯು ಪೌಂಡುಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಪ್ರಸ್ತುತ ರೂಪಾಯಿ ಮತ್ತು ಪೌಂಡ್ ವಿನಿಮಯ ದರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ನಂಬಿಕೆಯು ಸ್ವಯಂ ನೇರವೇರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಬಡ್ಡಿದರಗಳು ಮತ್ತು ವಿನಿಮಯದರ *Interest Rates and the Exchange Rate*

ಅಲ್ಪಾವದಿಯಲ್ಲಿ, ವಿನಿಮಯ ದರದ ಚಲನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ದರಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವೆಂದರೆ ವಿಭಿನ್ನ ಬಡ್ಡಿದರ. ಅಂದರೆ, ದೇಶಗಳ ನಡುವಿನ ಬಡ್ಡಿದರಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು, ಬಹುರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಿಗಮಗಳು, ಆಗರ್ಭ ಶ್ರೀಮಂತರುಗಳ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ನಿಧಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ, ಇವು ವಿಶ್ವಾದ್ಯಂತ ಅಧಿಕ ಬಡ್ಡಿದರವನ್ನು ಅರಸುತ್ತಾ ಚಲಿಸುತ್ತವೆ. 'A' ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಬಾಂಡಗಳು ಶೇಕಡ 8ರಷ್ಟು ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ನೀಡಿದರೆ, ಸಮಾನ ಸುರಕ್ಷತೆಯ ಬಾಂಡುಗಳು 'B' ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ 10ರಷ್ಟು ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ ಎಂದು ನಾವು ಊಹಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಆಗ ಬಡ್ಡಿದರದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಶೇಕಡ 2ರಷ್ಟಿರುತ್ತದೆ. 'A' ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಹೂಡಿಕೆದಾರರು 'B' ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕ ಬಡ್ಡಿದರಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿ, 'B' ದೇಶದ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ಖರೀದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ 'B' ದೇಶದ ಹೂಡಿಕೆದಾರರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೂಡಿಕೆ ಮಾಡುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಆಕರ್ಷಕವೆಂದು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು 'A' ದೇಶದ ಕರೆನ್ಸಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'A' ದೇಶದ ಕರೆನ್ಸಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಇದರರ್ಥವೆಂದರೆ 'A' ದೇಶದ ಕರೆನ್ಸಿಯ ಬೇಡಿಕೆಯು ಎಡಗಡೆಗೆ ಪಲ್ಲಟಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪೂರೈಕೆ ರೇಖೆಯು ಬಲಗಡೆಗೆ ಪಲ್ಲಟಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದು 'A' ದೇಶದ ಕರೆನ್ಸಿಯ ಕುಗ್ಗುವಿಕೆಗೆ (ಇಳಿಕೆಗೆ) ಹಾಗೂ 'B' ದೇಶದ ಕರೆನ್ಸಿಯ ಮೌಲ್ಯದ ಹೆಚ್ಚಳಕ್ಕೆ (ಏರಿಕೆಗೆ) ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದೇಶದೊಳಗಿನ ಅಂತರಿಕ ಬಡ್ಡಿದ ದರದ ಹೆಚ್ಚಳವು, ದೇಶೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಯ ಮೌಲ್ಯದ ಹೆಚ್ಚಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿದೇಶಿ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವ ಬಾಂಡುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿನ ಅವ್ಯಕ್ತ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ.

ಆದಾಯ ಮತ್ತು ವಿನಿಮಯ ದರ *Income and Exchange Rate*

ಆದಾಯ ಅಧಿಕವಾದಾಗ, ಅನುಭೋಗಿಗಳ ವೆಚ್ಚವೂ ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಮದು ಸರಕುಗಳ ಮೇಲಿನ ವೆಚ್ಚವೂ ಸಹ ಹೆಚ್ಚಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ಆಮದುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ, ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯದ ಬೇಡಿಕೆ

ರೇಖೆಯು ಬಲಕ್ಕೆ ಪಲ್ಲಟಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ದೇಶೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಯು ಕುಗ್ಗುತ್ತದೆ. ವಿದೇಶದಲ್ಲಿನ ಆದಾಯವೂ ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ ದೇಶೀಯ ರಫ್ತು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯದ ಪೂರೈಕೆ ರೇಖೆಯು ಹೊರ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಪಲ್ಲಟಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ದೇಶೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಯು ಕುಗ್ಗಬಹುದು ಅಥವಾ ಕುಗ್ಗದಿರಬಹುದು ರಫ್ತುಗಳು ಆಮದುಗಳಿಗಿಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗುತ್ತಿವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬದರ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಇತರೆ ಸಂಗತಿಗಳು ಸಮವಾಗಿದ್ದು, ಒಂದು ದೇಶದ ಸಮಗ್ರ ಬೇಡಿಕೆಯು, ವಿಶ್ವದ ಇತರೆ ದೇಶಗಳಿಗಿಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಅದರ ಕರೆನ್ಸಿಯು ಕುಗ್ಗುತ್ತದೆ (ಇಳಿಕೆ ಹೊಂದುತ್ತದೆ). ಏಕೆಂದರೆ ಅದರ ಆಮದುಗಳು ಅದರ ರಫ್ತುಗಳಿಗಿಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಆ ದೇಶದ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯದ ಬೇಡಿಕೆಯ ರೇಖೆಯು ಪೂರೈಕೆ ರೇಖೆಗಿಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಪಲ್ಲಟಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ದೀರ್ಘಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿನಿಮಯ ದರಗಳು *Exchange Rates in the Long Run*

ನಮ್ಮ ವಿನಿಮಯ ದರ (ಬದಲಾಗುವ ವಿನಿಮಯ ದರ) ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ, ವಿನಿಮಯ ದರಗಳ ದೀರ್ಘಾವಧಿ ಭವಿಷ್ಯ ನುಡಿಯಲು, ಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯ ಸಮಾನತೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ, ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ, ಸುಂಕಗಳು (ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆ) ಮತ್ತು ಕೋಟಾಗಳ (ಆಮದುಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಿತಿ) ಅಡೆತಡೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸಾರಿಗೆಯಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ವಿನಿಮಯ ದರಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ರೂಪಾಯಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ US ಡಾಲರ್‌ನಲ್ಲಾಗಲಿ ಜಪಾನಿ **ಯೆನ್** ನಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಳೆಯುವುದರಿಂದ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಒಂದೇ ಉತ್ಪನ್ನ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ದೀರ್ಘಾವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಯಾವುದೇ ಎರಡು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಗಳ ನಡುವಿನ ವಿನಿಮಯ ದರಗಳು ಆ ಎರಡೂ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಬೆಲೆ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಂತೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆ 6.1

ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಷರ್ಟಿನ ಬೆಲೆ 8 ಡಾಲರ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿ 400 ರೂಪಾಯಿಗಳಾದರೆ, ₹ ರೂಪಾಯಿ $ ಡಾಲರ್‌ನ ವಿನಿಮಯದರ 50 ರೂಪಾಯಿ ಆಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಹೀಗೇಕೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ 50 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ ಯಾವುದೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ದರದಲ್ಲಿ, ಉದಾಹರಣೆ, ರೂಪಾಯಿ 60 ಆದಲ್ಲಿ, ಅಮೇರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀ ಷರ್ಟ್‌ನ ಬೆಲೆ 480 ರೂಗಳಾಗುತ್ತದೆ, ಅಥವಾ ಒಂದು ಡಾಲರ್ 40ರೂಪಾಯಿಗಳ ಬೆಲೆಬಾಳುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಡಾಲರ್‌ನ ಬೆಲೆ ಕುಗ್ಗುತ್ತದೆ.

ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯ ದರ *Fixed Exchange Rates*

ಈ ವಿನಿಮಯ ದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಿನಿಮಯ ದರವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ರೇಖಾಚಿತ್ರ 6.3ರಲ್ಲಿ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ನಿರ್ಧರಿತ ದರವು '*e*' ಆಗಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಭಾರತ ಸರಕಾರ ರಫ್ತನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ಬಯಸಿದರೆ ವಿದೇಶಿಯರಿಗೆ ರೂಪಾಯಿ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಗೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸರಕಾರವು ಒಂದು ಡಾಲರಿಗೆ 50 ರೂಪಾಯಿಯಿಂದ 70 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ವಿನಿಮಯ ದರವನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಜಾರಿಗೆಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಹೊಸ ವಿನಿಮಯ ದರವು e_1 ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ $e_1 > e$ ಆಗಿದೆ. ಈ ವಿನಿಮಯ ದರದಲ್ಲಿ ಡಾಲರಿನ ಬೇಡಿಕೆಗಿಂತಲೂ ಪೂರೈಕೆ ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರೇಖಾಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ AB ಎಂದು ಗುರ್ತಿಸುವಂತೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪೂರೈಕೆಯನ್ನು ಸರಿಪಡಿಲು ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಡಾಲರನ್ನು ಖರೀದಿಸಲು ಭಾರತೀಯ ರಿಸರ್ವ್‌ಬ್ಯಾಂಕ್

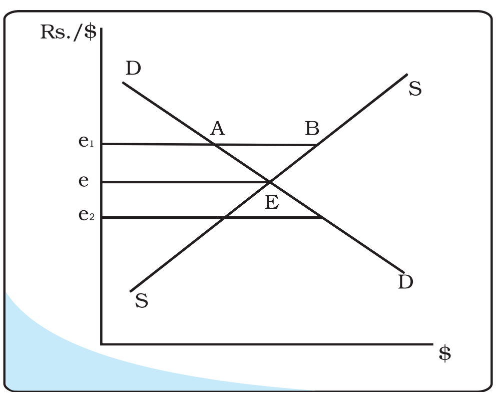

ರೇಖಾಚಿತ್ರ 6.3: ಸ್ಥಿರವಿನಿಮಯದರಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ

ವಿನಿಮಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಮದ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮದ್ಯ ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಸರಕಾರವು ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿನಿಮಯ ದರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಈ ಮದ್ಯ ಪ್ರವೇಶವಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಕ್ರೋಡಿಕರಣವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದಡೆ ಸರಕಾರವು ವಿನಿಮಯ ದರವನ್ನು e_2 ದಂತೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದರೆ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಡಾಲರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೇಡಿಕೆ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಡಾಲರಿಗೆ ಇರುವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ತಲುಪಲು (ಸರಿಪಡಿಸಲು) ಸರಕಾರ ತನ್ನ ಬಳಿ ಇರುವ ಡಾಲರ್‌ಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸರಕಾರವು ಹೀಗೆ ಮಾಡಲು ವಿಫಲವಾದರೆ ಡಾಲರ್‌ಗಳ ಕಾಳಸಂತೆಯು ಉದ್ಭವವಾಗಬಹುದು.

ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯ ದರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗಳಿಂದ ವಿನಿಮಯ ದರವು ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಅದು (ಸ್ವದೇಶಿ ಹಣದ ಮೌಲ್ಯ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ) **ಅಪಮೌಲ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.** ಇನ್ನೊಂದುಕಡೆ ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯದರ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರವು ವಿನಿಮಯ ದರವನ್ನು ಕಡಿತಗೊಳಿಸಿದಾಗ (ಸ್ವದೇಶಿ ಹಣದ ಮೌಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಮೂಲಕ) **ಮರು ಮೌಲ್ಯ** ನಿಗದಿಯು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು

6.2.3 ಸ್ಥಿರ ಮತ್ತು ಬದಲಾಗುವ ವಿನಿಮಯದರ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಗುಣ ಮತ್ತು ದೋಷಗಳು *Merits and Demerits of Flexible and Fixed Exchange Rate Systems*

ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವೇನೆಂದರೆ ಸರಕಾರವು ತಾನು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಿನಿಮಯ ದರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸರ್ಹತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯಲ್ಲಿ ಕೊರತೆ ಉಂಟಾದರೆ, ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯದರ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರವು ತನ್ನ ಅಧಿಕೃತ ಮೀಸಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸುವ ಮೂಲಕ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿ ಅಂತರವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಜನರಿಗೆ ಮೀಸಲುಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಸಾಕಷ್ಟಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅನಿಸಿದರೆ, ಅವರು ಸರಕಾರದ ಸ್ಥಿರದರ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯ ಪಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಅಪಮೌಲ್ಯದ ಊಹಾಪೋಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು. ಈ ನಂಬಿಕೆಯು ಒಂದು ವೇಳೆ ಹಣದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗಿ ಆ ಮುಖಾಂತರ ಸರಕಾರವು ರೂಪಾಯಿಯ ಅಪಮೌಲ್ಯಗೊಳಿಸಲು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿ ಹಣದ ಮೇಲೆ ಊಹಾತ್ಮಕ ದಾಳಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನವೆಸಗುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯ ದರವು ಈ ಪ್ರಕಾರದ ದಾಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಿಟನ್ ವುಡ್ಸ್ ಪದ್ಧತಿ ಅವನತಿ ಹೊಂದುವ ಮೊದಲಿನ ಅವಧಿಯು ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

ಬದಲಾಗುವ ವಿನಿಮಯ ದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬದಲಾವಣೆ ಕೊಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಮೀಸಲುಗಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದ ಸಂಗ್ರಹಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗುವ ವಿನಿಮಯ ದರದ ಪ್ರಮುಖ ಅನುಕೂಲವೇನೆಂದರೆ, ವಿನಿಮಯ ದರದಲ್ಲಿನ ಚಲನೆಗಳು ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯಲ್ಲಿನ ಮಿಗುತೆಗಳು ಮತ್ತು ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ದೇಶಗಳು ಹಣಕಾಸಿನ ನೀತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯೇ ವಿನಿಮಯ ದರವನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಚಾಲಿತವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಿಂದ ದೇಶಗಳು ಮಧ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

6.2.4 ನಿರ್ವಹಣಾ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ *Managed Floating*

ಯಾವುದೇ ಔಪಚಾರಿಕ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಒಪ್ಪಂದವಿಲ್ಲದೇ, ವಿಶ್ವವು ನಿರ್ವಹಣಾ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ವಿನಿಮಯ ದರದ ಕಡೆಗೆ ವಾಲುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಬದಲಾಗುವ (ತೇಲುವ ಭಾಗ) ವಿನಿಮಯ ದರ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯ ದರ ಪದ್ಧತಿ (ನಿರ್ವಹಣಾ ಭಾಗ)ಯ ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿದೆ. *Dirty floating* ಎಂದು ಕೂಡ ಕರೆಯಲಾಗುವ ಈ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ, ತಮಗೆ ಉಚಿತವೆನಿಸಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಕೇಂದ್ರೀಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ವಿನಿಮಯದರಗಳ ಚಲನೆಯನ್ನು ಮಿತಗೊಳಿಸಲು ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಮತ್ತು ಮಾರಲು ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಧಿಕೃತ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಶೂನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಪೆಟ್ಟಿಗೆ 6.2 ವಿನಿಮಯ ದರ ನಿರ್ವಹಣೆ : ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅನುಭವ

ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಿತಿ (ಸುವರ್ಣ ಪ್ರಮಿತಿ): ಸುಮಾರು 1870 ರಿಂದ 1914 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಜಾಗತಿಕ ಯುದ್ಧ ಸ್ಫೋಟಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ, ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯ ದರ ಪದ್ಧತಿಯ ಸಾರವಾದಂತ ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಿತಿಯು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಾ ಕರೆನ್ಸಿಗಳನ್ನು ಚಿನ್ನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕೆಲವು ಕರೆನ್ಸಿಗಳು ಚಿನ್ನದಿಂದಲೇ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದವು. ಇದರರ್ಥವೆಂದರೆ, ದೇಶವಾಸಿಗಳು, ಅವರ ಮುಂದೆ ವಿಲೇವಾರಿಗಾಗಿ ದೇಶೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು; ಈ ದೇಶೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ಸ್ಥಿರ (ನಿರ್ದಿಷ್ಟ) ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪಾವತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವತ್ತಾಗಿ (ಚಿನ್ನವಾಗಿ) ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಸ್ಥಿರ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ಇತರೆ ಎಲ್ಲಾ ಕರೆನ್ಸಿಗಳಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಬಹುದಾದ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕೂಡ ಇತ್ತು. ವಿನಿಮಯ ದರಗಳನ್ನು. ಚಿನ್ನದ ರೂಪದ ಅದರ ಮೌಲ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ಧಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು (ಯಾವ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ಚಿನ್ನದಿಂದ ತಯಾರಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೋ ಅದರ ನಿಜವಾದ ಚಿನ್ನದ ಅಂಶವನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು). ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಒಂದು ಘಟಕದಷ್ಟು '*A*' ಕರೆನ್ಸಿಯು 1 ಗ್ರಾಂ ಚಿನ್ನದ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದರೆ, '*B*' ಕರೆನ್ಸಿಯು 2 ಗ್ರಾಂ ಚಿನ್ನದ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದರೆ, '*B*' ಕರೆನ್ಸಿಯು '*A*' ಕರೆನ್ಸಿಗಿಂತ ಎರಡು ಪಟ್ಟು ಬೆಲೆ ಬಾಳುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊದಲು ಚಿನ್ನವನ್ನು ಖರೀದಿಸಿ ಮತ್ತು ನಂತರ ಮಾರುವುದನ್ನು ಮಾಡದೇ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಒಂದು ಘಟಕದಷ್ಟು '*B*' ಕರೆನ್ಸಿಗೆ ಎರಡು ಘಟಕದಷ್ಟು '*A*' ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದರಗಳು ಗರಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ಕನಿಷ್ಟ ಮಿತಿಗಳ ನಡುವೆ ಏರುಪೇರಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಮಿತಿಗಳು ಎರಡು ಕರೆನ್ಸಿಗಳ[2] ನಡುವಿನ ಕರಗಿಸುವಿಕೆ, ಸಾಗಿಗೆ ಮತ್ತು ಪುನರ್ ಟಂಕಿಸುವ ವೆಚ್ಚದಿಂದ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಧಿಕೃತ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಪ್ರತೀ ದೇಶವು ಸಾಕಷ್ಟು ಚಿನ್ನದ ದಾಸ್ತಾನಿನ ಮೀಸಲನ್ನು ಹೊಂದುವ ಅಗತ್ಯತೆಯಿತ್ತು. ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಗಳು ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯ ದರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು.

ಒಂದು ದೇಶ ವಿಪರೀತ ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ (ಮತ್ತು ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ) ಅದು ತನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಚಿನ್ನದ ದಾಸ್ತಾನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ. ವಾಣಿಜ್ಯ ಪಂಥದವರ[3] ವಿವರಣೆ ಎಂದರೆ – ರಫ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಸುಂಕಗಳು ಅಥವಾ ಕೋಟಾಗಳು ಅಥವಾ ಸಹಾಯ ಧನಗಳ ಮೂಲಕ ಸರ್ಕಾರ ಮಧ್ಯ ಪ್ರವೇಶಿಸದಿದ್ದರೆ, ಒಂದು ದೇಶ ತನ್ನ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ದಾರುಣ ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು. 1752 ರಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾಂತ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಡೇವಿಡ್ ಹ್ಯೂಮ್ ತನ್ನ ಬರಹದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ವೇಳೆ ಚಿನ್ನದ ದಾಸ್ತಾನು ಕಡಿಮೆಯಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಬೆಲೆಗಳು ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ದಾರುಣ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲುಪಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ, ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಅಗ್ಗದ ಬೆಲೆಗಳೊಂದಿಗೆ, ಆಮದುಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ರಫ್ತುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತವೆ (ಇದು ಪೈಪೋಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವಂತಹ ನೈಜ ವಿನಿಮಯ ದರವಾಗಿದೆ). ಯಾವ ದೇಶದಿಂದ ನಾವು ಆಮದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮತ್ತು ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿ ಪಾವತಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆಯೋ ಆ ದೇಶವು ಬೆಲೆಗಳು ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಳವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ದುಬಾರಿ ರಫ್ತುಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅವರು ಮೊದಲ ದೇಶದಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಮದುಗಳು ಆಗ ಅಗ್ಗವಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಆಮದುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಬೆಲೆ–ನಾಣ್ಯ–ಹರಿವು ಕಾರ್ಯಯಂತ್ರದ ಪರಿಣಾಮವೆಂದರೆ, ಮತ್ತಷ್ಟು ನಿವ್ವಳ ಚಿನ್ನದ ಹರಿವಿಲ್ಲದಂತೆ, ಆಮದು ಮತ್ತು ರಫ್ತುಗಳನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸುವ ಸಾಪೇಕ್ಷ ಬೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸಮತೋಲನ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮರುಸ್ಥಾಪಿಸುವವರೆಗೂ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ದೇಶದ *BOP*ಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅನುಕೂಲಕರ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ದೇಶದ *BOP*ಯನ್ನು ಪ್ರತೀಕೂಲಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

[2] ವ್ಯವಹಾರದ ವೆಚ್ಚಗಳಿಗಿಂತ ದರಗಳಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ ಲಾಭಗಳು ಮಧ್ಯಸ್ಥಿತಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ, ಕರೆನ್ಸಿಗಳನ್ನು ಅಗ್ಗವಾಗಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ದುಬಾರಿಯಾಗಿ ಮಾರುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

[3] 16 ಮತ್ತು 17ನೇ ಶತಮಾನದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಪಂಥದವರ ಚಿಂತನೆಯು ರಾಷ್ಟ್ರ–ರಾಜ್ಯ ಉದಯದೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಿತು.

ಸಮತೋಲನವು ಸ್ಥಿರ ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂಚಾಲಿತವಾಗಿ ಸರಿಹೊಂದುವುದರಿಂದ ಸಂಕುಗಳ ಮತ್ತು ಸರಕಾರದ ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪದ ಅಗತ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯ ದರಗಳು ಒಂದು ಸ್ವಯಂಚಾಲಿತ ಸಮತೋಲನ ಯಾಂತ್ರೀಕತೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ನಿಗದಿತ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳು ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಿತಿಯು ಮುರಿದು ಬೀಳಲು ಕಾರಣವಾದವು. ಮೇಲಾಗಿ ಜಾಗತಿಕ ಬೆಲೆ ಮಟ್ಟಗಳು ಚಿನ್ನದ ಶೋಧನೆಯ ಮಟದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಹಣದ ಕಚ್ಚಾ ಪರಿಮಾಣ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮೂಲಕ ಇದನ್ನು ವಿವರಿಸಬಹುದು. $M = KPY$, ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರತೀ ವರ್ಷ ಉತ್ಪನ್ನವು *(GNP)* ಶೇ. 4ರ ದರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ, ಬೆಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿಡಲು ಚಿನ್ನದ ಪೂರೈಕೆಯನ್ನು ವಾರ್ಷಿವಾಗಿ ಶೇ. 4 ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದ ಚಿನ್ನವನ್ನೂ ಗಣಿಗಳು ಉತ್ಪಾದಿಸದೇ ಇರುವದರ ಜೊತೆಗೆ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ವಿಶ್ವದ್ಯಾಂತ ಬೆಲೆಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆದ ಪತನವು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಶಾಂತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಒಂದು ಅವಧಿಗೆ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಬಳಸಿ 'ದ್ವಿಲೋಹ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಭಾಗಶಃ ಮೀಸಲು ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಕೂಡಾ ಚಿನ್ನದ ಮಿತವ್ಯಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿತು. ಕಾಗದದ ಹಣವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚಿನ್ನದಿಂದ ಬೆಂಬಲಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದೇಶಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾಗದದ ಹಣಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಾಲ್ಕನೇ ಒಂದು ಭಾಗದ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಚಿನ್ನದ ಮಿತವ್ಯಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯೆಂದರೆ, ಚಿನ್ನದ ವಿನಿಮಯ ಪ್ರಮಿತಿ. ಇದನ್ನು ಅನೇಕ ದೇಶಗಳು ಅನುಸರಿಸಿದವು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಸ್ಥಿರ ಬೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಅವು ತಮ್ಮ ಬಳಿ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಿತಿಯ ಮೇಲೆ ಇದ್ದ ಕೆಲವು ದೊಡ್ಡ ದೇಶಗಳ (ಅಮೇರಿಕಾ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನ ಅಥವಾ ಯುನೈಟೆಡ್ ಕಿಂಗ್‌ಡು) ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಈ ಎಲ್ಲವುಗಳು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕಾ ಮತ್ತು ಕ್ಲೋಂಡಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಚಿನ್ನದ ಶೋಧನೆಯು 1929 ರವರೆಗೆ ಕೊಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಅನಪ್ರಸರಣವನ್ನು ಹೊರಗಿಡಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿತು. ಈ ದ್ರವ್ಯತೆಯ ಕೊರತೆಯು ಮಹಾ ಆರ್ಥಿಕ ಮುಗ್ಗಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂದು ಕೆಲವು ಆರ್ಥಿಕ ಇತಿಹಾಸಕಾರರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. 1914–45ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿರ್ವಹಿಸಲಾದ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಕಾಲವಧಿಯು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತತಾಗಿ ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಿತಿಗೆ ಮತ್ತು ನಮ್ಯ ವಿನಿಮಯದರಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡಿತು.

ಬ್ರಿಟನ್ ವುಡ್ಸ್ ಪದ್ಧತಿ : 1944ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಬ್ರಿಟನ್ ವುಡ್ಸ್ ಸಮ್ಮೇಳನವು, ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಣಕಾಸು ನಿಧಿ *IMF* ಮತ್ತು ವಿಶ್ವ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯಗಳ ದರದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪುನರ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ಇದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಗಳು ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುವ ಆಸ್ತಿಗಳ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಿತಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಡಾಲರನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಯುಳ್ಳ ದ್ವಿ–ಸ್ತರ ಪರಿವರ್ತನಾ ಪದ್ಧತಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಅಮೇರಿಕಾದ ಹಣಕಾಸು ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಪ್ರತಿ ಔನ್ಸ್ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ 35ಡಾಲರ್ ಸ್ಥಿರ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಖಾತ್ರಿಯನ್ನು ನೀಡಿತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಎರಡನೇ ಸ್ತರದ ಬದ್ಧತೆಯೆಂದರೆ, ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುವ *IMF* ನ ಸದಸ್ಯ ದೇಶಗಳ ಹಣಕಾಸು ಪ್ರಾಧಿಕಾರಗಳು ಸ್ಥಿರ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ಡಾಲರಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನೇ ಅಧಿಕೃತ ವಿನಿಮಯ ದರ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಪ್ರತಿ ಡಾಲರಿಗೆ ಸುಮಾರಾಗಿ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ 5 ಪ್ರಾಂಕುಗಳು ವಿನಿಮಯವಾಗುವುದಾದರೆ ಆಗ ಡಾಲರ್‌ಗಳು ಪ್ರತಿ ಔನ್ಸ್ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ 35ನಂತೆ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಪ್ರತಿ ಔನ್ಸ್ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ 175 ಫ್ರಾಂಕ್‌ಗಳೆಂದು ನಿಗದಿಯಾಗಿತ್ತು. (ಪ್ರತಿ ಡಾಲರಿಗೆ 5 ಫ್ರಾಂಕುಗಳಂತೆ ಪ್ರತಿ ಔನ್ಸಿಗೆ 35 ಡಾಲರ್‌ಗಳಿರುತ್ತದೆ) ಒಂದು ರಾಷ್ಟದ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಅಸಮತೋಲನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿನಿಮಯ ದರಗಳಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಅನುಮತಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯ ದೀರ್ಘಕಾಲಿಕ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಆ ರೀತಿಯ ಒಂದು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪರಿವರ್ತನಾ ಪದ್ಧತಿಯು ಅವಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಚಿನ್ನದ ಮೀಸಲುಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ನಡುವೆ ಅಸಮಾನವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಜಾಗತಿಕ ಅಧಿಕೃತ ಚಿನ್ನದ ಮೀಸಲುಗಳಲ್ಲಿ ಶೇ.70 ರಷ್ಟನ್ನು ಅಮೇರಿಕಾವೇ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಇತರೆ ಕರೆನ್ಸಿಗಳನ್ನು ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲು ಚಿನ್ನದ ದಾಸ್ತಾನಿನ ಮರು ಹಂಚಿಕೆಯು ಅಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದ್ರವ್ಯತೆಗೆ ಏರುತ್ತಿರುವ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಸುಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಲು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಚಿನ್ನದ ದಾಸ್ತಾನು ಸಾಕಷ್ಟು ಇರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿತ್ತು. ಚಿನ್ನದ ಮೇಲಿನ ಉಳಿತಾಯದ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವು ಆಗ ದ್ವಿಸ್ತರದ ಪರಿವರ್ತನಾ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅಂದರೆ ಪ್ರಮುಖ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಕರೆನ್ಸಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ಕರೆನ್ಸಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಎರಡನೇ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ನಂತರದ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಧ್ವಂಸಗೊಂಡಿದ್ದ ದೇಶಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಿಸಲು ಅಗಾಧವಾದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿತ್ತು. ಆಮದುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದವು ಮತ್ತು ಅವರ ಮೀಸಲುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕೊರತೆಯ ಹಣಕಾಸನ್ನು ತುಂಬಲಾಯಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ಇತರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಕರೆನ್ಸಿ ಮೀಸಲುಗಳಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕಾದ ಡಾಲರ್ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅಮೇರಿಕಾವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅಂತಹ ಮಿಸಲುಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು (ಇತರೆ ದೇಶಗಳು ಅಂತಹ ಡಾಲರುಗಳನ್ನು ಮೀಸಲು ಆಸ್ತಿಯಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟವು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ತಮ್ಮ ಕರೆನ್ಸಿಗಳು ಮತ್ತು ಡಾಲರ್‌ಗಳ ನಡುವಿನ ಪರಿವರ್ತನೀಯತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಬದ್ಧವಾಗಿದ್ದವು).

US ನ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯ ಡಾಲರ್ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು, ಅದು ಹೊಂದಿರುವ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಹೋದರೆ, *US* ಡಾಲರ್‌ಗಳನ್ನು ಸ್ಥಿರಬೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಅದರ ಬದ್ಧತೆಯ ಕುರಿತ ವಿಶ್ವಾಸವು ಕ್ರಮೇಣ ಕ್ಷೀಣಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೇ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಈಗಾಗಲೇ ಹೊಂದಿರುವ ಡಾಲರ್ ಗಳನ್ನು ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಲು ಕೇಂದ್ರೀಯ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳು ತಕ್ಷಣವೇ ಉತ್ತೇಜನಗೊಳುತ್ತಿದ್ದವು, ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ *US* ತನ್ನ ಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಟ್ರಿಫಿನ್ ಸಂದಿಗ್ಧತೆ *(Triffin Dilemma)* ಎನ್ನುವರು. ಈ ಸಂದಿಗ್ಧತೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟನ್‌ವುಡ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಮುಖ ವಿಮರ್ಶಕರಾದ ರಾಬರ್ಟ್ ಟ್ರಿಫಿನ್‌ರವರು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಕೇಂದ್ರೀಯ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳಿಗೆ *IMF* ಒಂದು 'ಠೇವಣಿ ಬ್ಯಾಂಕ್' ಆಗಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತು ಒಂದು ಹೊಸ 'ಮೀಸಲು ಸ್ವತ್ತನ್ನು' *IMF* ನ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಟ್ರಿಫಿನ್‌ರವರು ಸಲಹೆ ನೀಡಿದರು. 1967ರಲ್ಲಿ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮೀಸಲುಗಳ ದಾಸ್ತಾನನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಚಿನ್ನದ ಬದಲಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಸ್ವೀಕಾರದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು (ವಿಶೇಷ ಹಣ ಪಡೆಯುವ ಹಕ್ಕನ್ನು) *(SDRs)* ಸೃಷ್ಟಿಸಲಾಯಿತು – ಇದನ್ನು 'ಕಾಗದದ ಚಿನ್ನ' ಎಂದೂ ಸಹ ಕರೆಯುವರು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ 35 *SDR* ಗಳು ಒಂದು ಔನ್ಸ್ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ (ಬ್ರಿಟನ್‌ವುಡ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಡಾಲರ್ – ಚಿನ್ನದ ದರ) ಸಮವೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗಿತ್ತು, 1974ರಿಂದ ಇದು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಪುನರ್ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಇದನ್ನು ಐದು ದೇಶಗಳ (ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಜರ್ಮನಿ, ಜಪಾನ್, ಯುಕೆ ಮತ್ತು ಯುಎಸ್) ನಾಲ್ಕು ಕರೆನ್ಸಿಗಳ (ಯುರೋ, ಯೆನ್, ಫೌಂಡ್ ಸ್ಟರ್ಲಿಂಗ್ & ಡಾಲರ್) ತೂಕಿತ ಮೊತ್ತದ ಡಾಲರ್‌ಗಳ ಮೌಲ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದೈನಂದಿನ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮೀಸಲು ಕರೆನ್ಸಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಗಳ ವಿನಿಮಯದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಯ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳ ನಡುವೆ ಪಾವತಿಯ ಸಾಧನವಾಗಿ *IMF* ಸದಸ್ಯರು ಇದನ್ನು ಬಳಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಇದು *(SDR)* ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ *(IMF)* ಸದಸ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಕೋಟಾದ (ಹಕ್ಕಿನ ಕಾಲು) ಪ್ರಕಾರದಂತೆ *SDR* ಗಳ ಆರಂಭದ ಕಂತುಗಳನ್ನು ಸದಸ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೋಟಾವು ವಿಶಾಲವಾಗಿ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಮಹತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಾಗಿದ್ದು ಇದನ್ನು ಆ ದೇಶದ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯಾಪಾರದ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಿಟನ್‌ವುಡ್ಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿಫಲತೆಯು ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು ; ಅವುಗಳೆಂದರೆ, 1967ರ ಪೌಂಡ್‌ನ ಅಪಮೌಲ್ಯ ; 1968ರಲ್ಲಿ ಡಾಲರ್‌ನಿಂದ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಬದಲಾವಣೆಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ, ದ್ವಿಸ್ತರದ (ಅಧಿಕೃತ ದರ ಪ್ರತಿ

ಔನ್ಸ್‌ಗೆ 35 ಡಾಲರ್ ಮತ್ತು ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ನಿರ್ಧಾರಿತ ಖಾಸಗಿ ದರ) ಚಿನ್ನದ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬರಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು; ಅಂತಿಮವಾಗಿ 1971ರ ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ತಾನು ಹೊಂದಿರುವ ಡಾಲರ್ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಚಿನ್ನದ ಖಾತರಿಯನ್ನು ನೀಡಲು ಆಗ್ರಹಿಸಿತು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಘಟನೆಗಳು *US* ನ್ನು ಡಾಲರ್ ಮತ್ತು ಚಿನ್ನದ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ಕೊಂಡಿಯನ್ನು ಕಳಚಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿತು.

1971ರ ಸ್ಮಿತ್‌ಸೋನಿಯನ್ ಒಪ್ಪಂದವು ದೇಶಗಳ ಕೊರತೆಯ *(BOP)* ಒತ್ತಡವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕೇಂದ್ರೀಯ ದರಗಳಿಗಿಂತ ಶೇ 2.5ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅಥವಾ ಕಡಿಮೆ ವಿನಿಮಯ ದರಗಳ ಚಲನೆಗಳನ್ನು ಅನುಮತಿಸಿತ್ತಾದರೂ, ಇದು ಕೇವಲ 14 ತಿಂಗಳಗಳವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು. 1970ರ ದಶಕದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಮಾರುಕಟ್ಟೆ ಆರ್ಥಿಕತೆಗಳು ತೇಲುವ (ಬದಲಾಗುವ ಅಥವಾ ನಮ್ಯ) ವಿನಿಮಯ ದರಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದವು. 1976ರಲ್ಲಿ *IMF* ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳ ಪರಿಷ್ಕರಣೆಯು ದೇಶಗಳಿಗೆ ಅವರ ಕರೆನ್ಸಿಗಳನ್ನು ತೇಲಿಸುವುದರ ಅಥವಾ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವುದರ ನಡುವೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡಿತು (ಒಂದು ಕರೆನ್ಸಿಗೆ ಅಥವಾ ಕರೆನ್ಸಿಗಳ ಬುಟ್ಟಿಗೆ ಅಥವಾ *SDR* ಗೆ). ಸ್ಥಿರದರಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಯಾವುದೇ ನಿಯಮಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ತೇಲುವ ವಿನಿಮಯದರದ ವಸ್ತುತಃ *(De facto)* ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಚಲಿತ ವಿದ್ಯಾಮಾನ : ಈಗ ಅನೇಕ ದೇಶಗಳು ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯ ದರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಕೆಲವು ದೇಶಗಳು ತಮ್ಮ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ಡಾಲರ್‌ಗೆ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. 1999ರ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಹಣಕಾಸು ಒಕ್ಕೂಟವು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ, ಅದು, ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟದ ಸದಸ್ಯ ದೇಶಗಳ ಕರೆನ್ಸಿಗಳ ನಡುವೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ವಿನಿಮಯ ದರಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಯುರೋ ಎಂಬ ಹೊಸ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿತು. 2002 ಜನವರಿಯಿಂದ ನೋಟು ಮತ್ತು ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಲಾಯಿತು. ಇದುವರೆಗೆ ಯೂರೋಪಿನ್ ಒಕ್ಕೂಟದ 25 ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ 12 ಸದಸ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಇದನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿವೆ. ಕೆಲವು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಅವರ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ಫ್ರೆಂಚ್ ದೇಶದ ಫ್ರಾಂಕಿಗೆ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡವು. ಈ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಫ್ರೆಂಚ್ ವಸಾಹತುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇತರರು ಅವರ ಕರೆನ್ಸಿಗಳನ್ನು ಕರೆನ್ಸಿ ಬುಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ತೂಕವು ಅವರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಂರಚನೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ವೇಳೆ ಸಣ್ಣ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಪಾಲುದಾರನಿಗೆ ಸಾಪೇಕ್ಷವಾಗಿ ತಮ್ಮ ವಿನಿಮಯದರವನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅರ್ಜೈಂಟೀನ 1991ರಲ್ಲಿ ಕರೆನ್ಸಿ ಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಕರೆನ್ಸಿಯ *(Peso)* ಮತ್ತು ಡಾಲರ್ ನಡುವಿನ ವಿನಿಮಯ ದರವನ್ನು ಕಾನೂನುನಿಂದ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿ. ಕೇಂದ್ರೀಯ ಬ್ಯಾಂಕ್ ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ದೇಶೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಗಳನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಲು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿದೇಶಿ ಕರೆನ್ಸಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಇಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶವು ಹಣದ ಪೂರೈಕೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟಾನುಸಾರ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಲ್ಲದೆ ದೇಶೀಯ ಬ್ಯಾಂಕ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟು (ಬ್ಯಾಂಕ್‌ಗಳು ದೇಶೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ಸಾಲಪಡೆಯುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗ) ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಕೇಂದ್ರೀಯ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಅಂತಿಮ ಋಣದಾತನಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಜನವರಿ 2002ರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನಿಂದಾಗಿ ಅರ್ಜೈಂಟೈನಾ ಕರೆನ್ಸಿ ಮಂಡಲಿಯನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ಅದರ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ತೇಲಲು ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು.

2000ದಲ್ಲಿ ಈಕ್ವೆಡಾರ್ ದೇಶವು ತಮ್ಮ ದೇಶೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿ ಅಮೇರಿಕಾದ ಡಾಲರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದಾಗ ಡಾಲರೀಕರಣ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಎಲ್ಲಾ ಬೆಲೆಗಳನ್ನು ಡಾಲರಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದೆಂದೂ ಬಳಸಲಿಲ್ಲ. ಅನಿಶ್ಚಿತತೆ ಮತ್ತು ಗಂಡಾಂತರಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದ್ದಾಗಲೂ ಈಕ್ವೆಡಾರ್ ಹಣದ ಪೂರೈಕೆಯ ಮೇಲಿನ ತಮ್ಮ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಅಮೇರಿಕಾದ ಕೇಂದ್ರ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ – ಫೆಡರಲ್ ರಿಸರ್ವ್ – ವಹಿಸಿತ್ತು. ಈಗ ಇದು ಅಮೇರಿಕಾದಲ್ಲಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಈಗ ಬಹು ಪಕ್ಷೀಯ ಆಡಳಿತದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಬಹುತೇಕ ವಿನಿಮಯ ದರಗಳು ದೈನಂದಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಾರುಟಕಟ್ಟೆ ಶಕ್ತಿಗಳು ಮೂಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತವೆ. ವಿನಿಮಯದರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವವರೂ ಕೂಡ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದರಗಳನ್ನು ಒಂದು ದರಕ್ಕೆ ಅಕ್ಷರಶಃ ನಿಗದಿಪಡಿಸುವ ಬದಲು ಸರ್ಕಾರವು ಅದನ್ನು ಕೆಲವು ಶ್ರೇಣಿಯೊಳಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಚಿನ್ನದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಾಸ್ತವಾವಾಗಿ ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾಗಿದೆ. ಬದಲಾಗಿ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಈಗ ಒಂದು ಮುಕ್ತ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಅದರ ಬೇಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಪೂರೈಕೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬೇಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಪೂರೈಕೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಭರಣ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಬಳಕೆದಾರರು ದಂತವೈದ್ಯರು, ಸಟ್ಟಾ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಮತ್ತು ಚಿನ್ನವನ್ನು ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಮೌಲ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಣವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಬರುತ್ತವೆ.

ಸಾರಾಂಶ *Summary*

- ಉತ್ಪನ್ನ ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸಿನ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿನ ಮುಕ್ತತೆಯು ದೇಶೀಯ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ಸರಕುಗಳ ನಡುವೆ ಮತ್ತು ದೇಶೀಯ ಮತ್ತು ವಿದೇಶೀ ಆಸ್ತಿಗಳ ನಡುವಿನ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ಅನುಮತಿಸುತ್ತದೆ.
- *BOP*ಯು ಜಗತ್ತಿನ ಇತರೆ ದೇಶಗಳೊಂದಿನ ದೇಶದ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ದಾಖಲಿಸುತ್ತದೆ.
- ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆ ಬಾಕಿಯು, ಸರಕು ವ್ಯಾಪಾರ, ಸೇವೆಗಳು ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ ಇತರೆ ದೇಶಗಳಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ನಿವ್ವಳ ವರ್ಗಾವಣೆಗಳ ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತವಾಗಿದೆ. ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆ ಬಾಕಿಯು ಜಗತ್ತಿನ ಇತರೆ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ಬಂಡವಾಳದ ಹರಿವನ್ನು ಕಳೆದು ಬಂಡವಾಳದ ಹರಿವಿಗೆ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತದೆ.
- ಒಂದು ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆ ಕೊರತೆಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಇತರೆ ದೇಶಗಳಿಂದ ಬಂದ ನಿವ್ವಳ ಬಂಡವಾಳ ಹರಿವಿನಿಂದ ಹಣಕಾಸನ್ನು ಭರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದನ್ನು ಬಂಡವಾಳ ಖಾತೆ ಮಿಗುತೆಯಿಂದ ಭರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ನಾಮಮಾತ್ರ ವಿನಿಮಯದರವು ದೇಶೀಯ ಕರೆನ್ಸಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿನ ವಿದೇಶೀ ಕರೆನ್ಸಿಯ ಒಂದು ಘಟಕದ ಬೆಲೆ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ.
- ನೈಜ ವಿನಿಮಯ ದರವು, ದೇಶೀಯ ಸರಕುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಿ ಸರಕುಗಳ ಸಾಪೇಕ್ಷ ಬೆಲೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇದು ದೇಶೀಯ ಬೆಲೆ ಮಟ್ಟದಿಂದ ಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿದೇಶಿ ಬೆಲೆ ಮಟ್ಟದ ನಾಮ ಮಾತ್ರ ವಿನಿಮಯ ದರಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿದೆ. ಇದು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ದೇಶದ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ಪರ್ಧಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಪನ ಮಾಡುತ್ತದೆ ನೈಜ ವಿನಿಮಯ ದರವು ಒಂದಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಿದ್ದಾಗ, ಎರಡು ದೇಶಗಳು ಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯ ಸಮಾನತೆಯಲ್ಲಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.
- ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯ ಪದ್ದತಿಯು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಗವಹಿಸಿದ ದೇಶಗಳು ಒಂದು ಸ್ಥಿರಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕರೆನ್ಸಿಯನ್ನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಸುಲಭವಾಗಿ ಚಿನ್ನಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಿತಿಯ ಸಾರವಾಗಿತ್ತು. ನಿಗದಿತ ವಿನಿಮಯ ದರವು ಒಂದು ನೀತಿಯ ಚಲಕವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಕೃತ ಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ ಇದು ಬದಲಾಗಬಹುದು (ಅಪಮೌಲ್ಯ).
- ಪರಿಶುದ್ಧ (ಸ್ಪಷ್ಟ) ತೆಲುವಿಕೆ (ಬದಲಾಗುವಿಕೆ) ಯಡಿಯಲ್ಲಿ, ಕೇಂದ್ರಬ್ಯಾಂಕಿನ ಯಾವುದೇ ಮದ್ಯಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲದೆ ವಿನಿಮಯದರವು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಿಂದ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರ್ವಹಣಾ ತೇಲುವಿಕೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ, ವಿನಿಮಯದರದಲ್ಲಿ ಏರಿಳಿತಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಕೇಂದ್ರ ಬ್ಯಾಂಕು ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

* ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯ ಸರಕುಗಳ ಬೇಡಿಕೆ = ಸರಕುಗಳಿಗೆ ದೇಶೀಯ ಬೇಡಿಕೆ (ಅನುಭೋಗ, ಹೂಡಿಕೆ ಮತುತ ಸರ್ಕಾರದ ವೆಚ್ಚ) + ರಫ್ತುಗಳು – ಆಮದುಗಳು.
* ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಗುಣಕವು ಮುಚ್ಚಿದ ಆರ್ಥಿಕಯಲ್ಲಿನ ಗುಣಕಕ್ಕಿಂತ ಸಣ್ಣ (ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣ) ದಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ದೇಶೀಯ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಭಾಗವು ವಿದೇಶಿ ಸರಕುಗಳ ಮೇಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚಳವು, ಮುಚ್ಚಿದ ಆರ್ಥಿಕತೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ, ಉತ್ಪನ್ನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಹೆಚ್ಚಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಪ್ರತಿಕೂಲ ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಕಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.
* ವಿದೇಶೀ ಆದಾಯದಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚಳವು (ಅಧಿಕ) ಹೆಚ್ಚಾದ ರಫ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇದು ದೇಶೀಯ ಉತ್ಪನ್ನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ ಇದು ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಕಿಯನ್ನೂ ಸುಧಾರಿಸುತ್ತದೆ.
* ಒಂದು ದೇಶ ಪಡೆದ ಸಾಲದ ನಿಧಿಗಳನ್ನು ಹೂಡಿಕೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ದರವು ಬಡ್ಡಿದರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ, ವ್ಯಾಪಾರ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಗಂಟೆ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅಗತ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಮುಖ ಪರಿಭಾಷೆಗಳು *Key Concepts*

ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆ	ಸಂದಾಯಬಾಕಿ
ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆ ಕೊರತೆ	ಅಧಿಕೃತ ನಿಧಿಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳು
ಸ್ವಾಯತ್ತ ಮತ್ತು ಸರಿಪಡಿಸಿದ ವ್ಯವಹಾರಗಳು	ನಾಮಮಾತ್ರ ಮತ್ತು ನೈಜ ವಿನಿಮಯದರ
ಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯ ಸಮಾನತೆ	ಬದಲಾಗುವ ವಿನಿಮಯ ದರ
ಸವಕಳಿ	ಬಡ್ಡಿದರ ವ್ಯತ್ಯಾಸ
ಸ್ಥಿರ ವಿನಿಮಯ ದರ	ಅಪಮೌಲ್ಯೀಕರಣ
ನಿರ್ವಹಣಾ ತೇಲುವಿಕೆ	ನಿವ್ವ ರಫ್ತುಗಳು
ಸೀಮಾಂತ ಆಮದು ಪ್ರವೃತ್ತಿ	
ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಗುಣಕ	

ಪೆಟ್ಟಿಗೆ – 6.3 ವಿನಿಮಯದರ ನಿರ್ವಹಣೆ : ಭಾರತದ ಅನುಭವ

ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ದೇಶಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಭಾರತದ ವಿನಿಮಯ ನೀತಿಯು ವಿಕಸನಗೊಂಡಿದೆ. ಭಾರತವು ಬ್ರಿಟನ್ ಜೊತೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಬಂಧದ ಕಾರಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಭಾರತದ ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಪೌಂಡ್ ಸ್ಟರ್ಲಿಂಗ್‌ಗೆ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು – ಬ್ರಿಟನ್‌ವುಡ್ಸ್ ಪದ್ಧತಿ ಆಗ ಅಸ್ಥಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು. ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೆಂದರೆ, 1966 ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಶೇಕಡ 36.5 ರಷ್ಟನ್ನು ಅಪಮೌಲ್ಯಗೊಳಿಸಿದ್ದುದು. ಬ್ರಿಟನ್ ವುಡ್ಸ್ ಪದ್ಧತಿಯು ಪಥನಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ವ್ಯಾಪರದಲ್ಲಿ *UK* ನ ಪಾಲು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು 1975 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಪೌಂಡ್ ಸ್ಟರ್ಲಿಂಗ್ ನಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. 1975ರಿಂದ 1992 ರ ನಡುವಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಪಾಲುದಾರರ ಕರೆನ್ಸಿಗಳ ತೂಕಿತ ಬುಟ್ಟಿಯ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಶೇಕಡ 5 ಕ್ಕೆ ನಾಮಮಾತ್ರ ಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ರೂಪಾಯಿಯ ವಿನಿಮಯ ದರವು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ *RBI* ನಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ದಿನವಹಿ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ ಮೀಸಲಿನ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಾರಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾದವು. ಈ ವಿನಿಮಯದರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಒಂದು ಪಟ್ಟಿಯೊಂದಿಗೆ (ಗುಂಪು) ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮಾಡಬಹುದಾದ ನಾಮಮಾತ್ರ ವಿನಿಮಯ ದರ ನಿಗದಿ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

1990ರ ಆರಂಭವು ತೈಲ ಬೆಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಗಣನೀಯ ಏರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕೊಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಶದ ಕೊಲ್ಲಿ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಉಗಮದಿಂದ ಆದ ಹಣದ ರವಾನೆಯ ಅಮಾನತ್ತನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಇದು ಮತ್ತು ಇತರೆ ದೇಶಿಯ ಹಾಗೂ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳು ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಪಾವತಿ ಶಿಲ್ಕಿನ ಗಂಭೀರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದವು. ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮಾರ್ಗ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಪಾವಧಿ ಸಾಲಗಳ ದಾರಿ ಮುಚ್ಚಿಹೋದ ಕಾರಣ ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆಯ ಕೊರತೆಗೆ ಹಣಕಾಸನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಕಠಿಣವಾಯಿತು. ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ 3.1 ಬಿಲಿಯನ್ *US* ಡಾಲರ್‌ರಷ್ಟಿದ್ದ ಭಾರತದ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಮೀಸಲುಗಳು ಜುಲೈ 12/1991ರಲ್ಲಿ *US* ಡಾಲರ್‌ನಲ್ಲಿ 975ದಶಲಕ್ಷ ಡಾಲರ್‌ಗಳಿಗೆ ಇಳಿಯಿತು. (ಜನವರಿ 27,2006ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಮೀಸಲು *US* ಡಾಲರ್‌ನ 139.2 ಬಿಲಿಯನ್ ಗಳಷ್ಟಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.) ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವುದು, ಅನಗತ್ಯ ಆಮದುಗಳ ಕಡಿತ, *IMF* ನ್ನು ಹಾಗೂ ಬಹುಪಕ್ಷೀಯ ಮತ್ತು ದ್ವಿಪಕ್ಷೀಯ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವುದು, ಸ್ಥಿರಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ರಚನಾತ್ಮಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದಲ್ಲದೆ 1991ರ ಜುಲೈ 1 ಮತ್ತು 3ರಂದು ಎರಡು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಾಯಿಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಶೇ 18–19ರಷ್ಟು ಅಪಮೌಲ್ಯಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ಇತ್ಯಾದಿ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. 1992ರ ಮಾರ್ಚ್‌ನಲ್ಲಿ ದ್ವಿ ವಿನಿಮಯ ದರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಉದಾರೀಕೃತ ವಿನಿಯಮದ ನಿರ್ವಹಣಾ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು (*LERMS*) ಜಾರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ರಿಸರ್ವ್‌ಬ್ಯಾಂಕ್ ನಿಗದಿಪಡಿಸುವ ಅಧಿಕೃತ ದರದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ 40ರಷ್ಟು ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಶೇಕಡ 60ರಷ್ಟನ್ನು ಮರುಕಟ್ಟೆ ನಿರ್ಧಾರಿತ ದರಗಳಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬಹುದಾಗಿತ್ತು. (ಈ ದ್ವಿ–ದರಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ದರವಾಗಿ ಮಾರ್ಚಿ 1, 1993ರಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು) ಇದು ಚಾಲ್ತಿಖಾತೆ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಕಡೆಗಿನ ಪ್ರಮುಖ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿತ್ತು ಇದನ್ನು *IMF* ಒಪ್ಪಂದದ *VIII* ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಪ್ರಯುಕ್ತ, 1994ರ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಾರಾಟಗಳ ಮತ್ತು ಖರೀದಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕ್ರಮಬದ್ಧತೆಯನ್ನು ತರುವ ಭರವಸೆ ಮೂಲಕ ರೂಪಾಯಿಯ ವಿನಿಮಯ ದರವು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಿಂದ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುವಂತಾಯಿತು.

ಅಭ್ಯಾಸಗಳು *Exercises*

1. ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಕಿ ಮತ್ತು ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆ ಬಾಕಿಯ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ.
2. ಅಧಿಕೃತ ಮೀಸಲು ವ್ಯವಹಾರಗಳಾವುವು? ಸಂದಾಯ ಬಾಕಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.
3. ನಾಮ ಮಾತ್ರ ವಿನಿಮಯದರ ಮತ್ತು ನೈಜ ವಿನಿಮಯದರದ ನಡುವಿನ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ. ದೇಶೀಯ ಸರಕುಗಳು ಇಲ್ಲವೇ ವಿದೇಶೀ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ನೀವು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದರೆ, ಯಾವ ದರವು ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತ? ವಿವರಿಸಿ.
4. ಒಂದು ವೇಳೆ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು 1.25 ಯೆನ್‌ಗಳ ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಜಪಾನಿನಲ್ಲಿ ಬೆಲೆ ಮಟ್ಟ 3 ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೆಲೆ ಮಟ್ಟ 1.2 ಎಂದಾದರೆ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಜಪಾನಿನ ನಡುವಿನ ನೈಜ ವಿನಿಮಯದರಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಿ ಭಾರತದ ಸರಕುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜಪಾನಿನ ಸರಕುಗಳ ಬೆಲೆ (ಸುಳಿವು: ರೂಪಾಯಿಯಲ್ಲಿನ ಯೆನ್‌ನ ಬೆಲೆಯಾದ ನಾಮ ಮಾತ್ರ ವಿನಿಮಯದರವನ್ನು ಮೊದಲು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಿರಿ)
5. ಚಿನ್ನದ ಪ್ರಮಿತಿಯಲ್ಲಿ *BOP* ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಂತಹ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಯಾಂತ್ರಿಕತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ.
6. ಬದಲಾಗುವ ವಿನಿಮಯ ದರದ ಆಡಳಿತದಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿನಿಮಯ ದರವು ಹೇಗೆ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.
7. ಅಪಮೌಲ್ಯೀಕರಣ ಮತ್ತು ಸವಕಳಿ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ತಿಳಿಸಿ.

8. ನಿರ್ವಹಣಾ ತೇಲುವ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಬ್ಯಾಂಕು ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಅಗತ್ಯತೆಯಿದೆಯೇ? ಏಕೆ? ವಿವರಿಸಿ.

9. ದೇಶೀಯ ಸರಕುಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಸರಕುಗಳಿಗೆ ದೇಶೀಯ ಬೇಡಿಕೆ ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಒಂದೇ ಆಗಿವೆಯೇ?

10. $M = 60 + 0.06Y$ ಆದಾಗ ಸೀಮಾಂತ ಆಮದು ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಯಾವುದು?

11. ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಸ್ವಾಯತ್ತ ವೆಚ್ಚದ ಗುಣಕವು ಮುಚ್ಚಿದ ಆರ್ಥಿಕತೆಗಿಂತ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ ಏಕೆ?

12. ಪಠ್ಯದಲ್ಲಿ ಊಹಿಸಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತದ ತೆರಿಗೆಗಳ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣಾನುಗುಣ ತೆರಿಗೆ ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಗುಣಕವನ್ನು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಿ?

13. $C = 40 + 0.8\ YD,\ T = 50,\ I = 60,\ G = 40,\ X = 90,\ M = 50 + 0.05\ Y$ ಆದರೆ (*a*) ಸಮತೋಲನ ಆದಾಯವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಿರಿ (*C*) ಸರ್ಕಾರದ ಖರೀದಿಗಳು 40 ಮತ್ತು 50ರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಳವಾದಾಗ, ಸಮತೋಲನ ಆದಾಯ ಮತ್ತು ನಿವ್ವಳ ರಫ್ತು ಬಾಕಿಗೆ ಏನು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ?

    (*b*) ಸಮತೋಲನ ಆದಾಯದಲ್ಲಿ ನಿವ್ವಳ ರಫ್ತು ಬಾಕಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಿರಿ.

14. ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಯಲ್ಲಿ, ರಫ್ತುಗಳು $X = 100$ಕ್ಕೆ ಬದಲಾವಣೆಯಾದಾಗ, ಸಮತೋಲನ ಆದಾಯ ಮತ್ತು ನಿವ್ವಳ ರಫ್ತು ಬಾಕಿಯಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಿರಿ.

15. $G – T = (Sg – F) – (X – M)$ ಏಕೆ ಎಂದು ವಿವರಿಸಿ.

16. '*B*' ದೇಶಕ್ಕಿಂತ '*A*' ದೇಶದ ಹಣದುಬ್ಬರವು ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದು ಮತ್ತು ಎರಡು ದೇಶಗಳ ನಡುವಿನ ವಿನಿಮಯ ದರವು ನಿಗದಿತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಎರಡು ದೇಶಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯಾಪಾರ ಬಾಕಿಗೆ ಏನು ಸಂಭವಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿರುತ್ತದೆ?

17. ಒಂದು ಚಾಲ್ತಿ ಖಾತೆ ಕೊರತೆಯು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೇ? ವಿವರಿಸಿ.

18. ಒಂದು ವೇಳೆ $C = 100 + 0.75\ YD,\ I = 500,\ G = 750$, ತೆರಿಗೆಗಳು ಆದಾಯದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ 20 ಆಗಿದ್ದು $X = 150,\ M = 100 + 0.2y$ ಆದರೆ, ಸಮತೋಲನ ಆದಾಯ, ಮುಂಗಡ ಪತ್ರದ ಕೊರತೆ ಅಥವಾ ಮಿಗುತೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ ಕೊರತೆ ಅಥವಾ ಮಿಗುತೆಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಿ.

19. ದೇಶಗಳು, ಅವುಗಳ ಬಾಹ್ಯಖಾತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ತರುವಂತಹ ಕೆಲವು ವಿನಿಮಯದರ ಏರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿ.

ಸೂಚಿತ ಅಧ್ಯಯನಗಳು *Suggested Readings*

1. *Dornbusch, R. and S. Fischer, 1994. Macroeconomics, sixth edition, McGraw-Hill, Paris.*

2. *Economic Survey, Government of India, 2006-07.*

3. *Krugman, P.R. and M. Obstfeld, 2000. International Economics, Theory and Policy, fifth edition, Pearson Education.? Exercises Exercises Exercises Exercises Exercises?*

ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಆದಾಯದ ನಿರ್ಧಾರ
The Determination of Income in an Open Economy

ಅನುಭೋಗಿಗಳು ಮತ್ತು ಉದ್ಯಮ ಘಟಕಗಳು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಿದೇಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದಿಸಲಾದ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸುವ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ, ನಾವು ಈಗ **ಸರಕುಗಳಿಗೆ ದೇಶೀಯ ಬೇಡಿಕೆ** ಮತ್ತು **ದೇಶೀಯ ಸರಕುಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆ**ಗಳ ನಡುವಿನ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಅಗತ್ಯತೆಯಿದೆ.

ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯೊಂದರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯದ ಅನನ್ಯತೆ
National Income Identity for an Open Economy

ಒಂದು ಮುಚ್ಚಿದ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯ ಸರಕುಗಳಿಗೆ ಮೂರು ಬೇಡಿಕೆಯ ಮೂಲಗಳಿವೆ – ಅನುಭೋಗ (C), ಸರಕಾರದ ವೆಚ್ಚ (G) ಮತ್ತು ದೇಶೀಯ ಹೂಡಿಕೆ (I). ಇದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತ ಬರೆಯಬಹುದು.

$$Y = C + I + G \qquad (6.2)$$

ಒಂದು ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಗಳಿಂದ ಬರುವ ದೇಶೀಯ ಸರಕು ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಬೇಡಿಕೆಯ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಮೂಲವನ್ನು ರಫ್ತುಗಳು (X) ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಸಮಗ್ರ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಸೇರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಮದುಗಳು, ದೇಶೀಯ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ಪೂರೈಕೆಗಳಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಿ ಸರಕು ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುವ ದೇಶೀಯ ಬೇಡಿಕೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಆದಾಯದ ಅನನ್ಯತೆಯು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ.

$$Y + M = C + I + G + X \qquad (6.3)$$

ಇದನ್ನು ಮರುಜೋಡಿಸಿದಾಗ ನಾವು ಈ ಕೆಳಗಿನವ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೇವೆ.

$$Y = C + I + G + X - M \qquad (6.4)$$

ಅಥವಾ

$$Y = C + I + G + NX \qquad (6.5)$$

ಇಲ್ಲಿ NX ಎಂಬುದು ನಿವ್ವಳ ರಫ್ತುಗಳು (ರಫ್ತುಗಳು – ಆಮದುಗಳು). ಒಂದು ಧನಾತ್ಮಕ NX (ಆಮದುಗಳಿಗಿಂತ ರಫ್ತುಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದು) ವ್ಯಾಪಾರ ಮಿಗುತೆ (ಉಳಿತಾಯ)ಯನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಋಣಾತ್ಮಕ NX (ರಫ್ತುಗಳಿಗಿಂತ ಆಮದು ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದು) ವ್ಯಾಪಾರ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಆದಾಯದ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವಲ್ಲಿ ಆಮದುಗಳು ಮತ್ತು ರಫ್ತುಗಳ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು, ಮುಚ್ಚಿದ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವಿಧಾನವನ್ನೇ ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಹೂಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಸ್ವಾಯತ್ತವೆಂದು ನಾವು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಇದರೊಂದಿಗೆ, ನಾವು ಆಮದುಗಳು ಮತ್ತು ರಫ್ತುಗಳ ನಿರ್ಧಾರಕಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಆಮದುಗಳ ಬೇಡಿಕೆಯು ದೇಶೀಯ ಆದಾಯ (Y) ಮತ್ತು ನೈಜ ವಿನಿಮಯ ದರ (R)ಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕ ಆದಾಯವು ಅಧಿಕ ಆಮದುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ದೇಶೀಯ ಸರಕುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿನ ವಿದೇಶೀ ಸರಕುಗಳ ಸಾಪೇಕ್ಷ ಬೆಲೆಯನ್ನು ನೈಜ ವಿನಿಮಯದರವೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವುದನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅಧಿಕ ನೈಜ ವಿನಿಮಯ ದರ (R) ವಿದೇಶಿ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಸಾಪೇಕ್ಷವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ದುಬಾರಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಆ ಮೂಲಕ ಆಮದುಗಳ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇಳಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಮದುಗಳು Y ನ ಮೇಲೆ ಧನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮತ್ತು 'R'ನ ಮೇಲೆ ಋಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ದೇಶದ ರಫ್ತನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ದೇಶದ ಆಮದು ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ರಫ್ತುಗಳು ವಿದೇಶಿಯರಿಗೆ ಆಮದುಗಳು ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಇದು ವಿದೇಶಿ ಆದಾಯ (Yf) ಮತ್ತು ನೈಜ ವಿನಿಮಯ (R) ದ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವಿದೇಶಿ ಆದಾಯದಲ್ಲಿ (Yf) ನ ಹೆಚ್ಚಳವು ನಮ್ಮ ಸರಕುಗಳಿಗೆ ವಿದೇಶಿ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕ ರಫ್ತುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. R ನಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚಳವು ದೇಶೀಯ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಅಗ್ಗವಾಗಿಸಿ, ನಮ್ಮ ರಫ್ತುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ವಿದೇಶಿ ಆದಾಯ (Yf) ಮತ್ತು ನೈಜ ವಿನಿಮಯ ದರ (R) ದ ಮೇಲೆ ರಫ್ತುಗಳು ಧನಾತ್ಮಕಾವಾಗಿ ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ದೇಶೀಯ ಆದಾಯದ ಮೇಲೆ ರಫ್ತುಗಳು ಮತ್ತು ಆಮದುಗಳು ಅವಲಂಬಿತವಾಗಿವೆ. ನಾವು ಬೆಲೆ ಮಟ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ನಾಮ ರೂಪಿ ವಿನಿಮಯ ದರಗಳು ಸ್ಥಿರವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಊಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ ಮತ್ತು ಹೀಗಾಗಿ R ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ, ವಿದೇಶಿ ಆದಾಯ, ಹಾಗಾಗಿ ರಫ್ತುಗಳು ಬಹಿರ್ಜಾತವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ $(X = \overline{X})$

ಹೀಗೆ ಆಮದುಗಳ ಬೇಡಿಕೆಯು, ಆದಾಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಊಹಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದು ಒಂದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಅಂಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎಂದು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

$M = M + mY$ ಇಲ್ಲಿ $\overline{M} > 0$ ಎಂಬುದು ಸ್ವಾಯತ್ತ ಭಾಗವಾಗಿದೆ $0 < m < 1$ (6.6)

ಇಲ್ಲಿ m ಎಂಬುದು ಸೀಮಾಂತ ಆಮದು ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಆಮದುಗಳ ಮೇಲೆ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿದ ಆದಾಯದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ರೂಪಾಯಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವು ಸೀಮಾಂತ ಅನುಭೋಗದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಸಮವಾಗುವ ಒಂದು ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದೆ

ಸಮತಲೋನ ಆದಾಯವು ಹೀಗಿರುತ್ತದೆ.

$$Y = \overline{C} + c\,(Y - T) + \overline{I} + \overline{G} + \overline{X} - \overline{M} - mY \quad (6.7)$$

ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ $\overline{A}$ ಎಂದು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ ನಾವು $Y = \overline{A} + cY - mY$ ನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೇವೆ. (6.8)

ಅಥವಾ, $$(1 - c + m)Y = \overline{A} \quad (6.9)$$

ಅಥವಾ, $$Y^* = \frac{1}{1 - C + m}\overline{A} \quad (6.10)$$

ಮುಚ್ಚಿದ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ, ಆದಾಯ ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವುದರ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು, ನಾವು ಸಮೀಕರಣ 6.10ನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಆದಾಯ ಸಮತೋಲನದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಹೋಲಿಕೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಸಮೀಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಯತ್ತ ವೆಚ್ಚದ ಗುಣಕ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತ ವೆಚ್ಚಗಳ ಮಟ್ಟದ ಗುಣಲಬ್ಧವನ್ನು ಸಮತೋಲನ ಆದಾಯವೆಂದು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡು ಹೇಗೆ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತೇವೆ.

m, ಸೀಮಾಂತ ಆಮದು ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಶೂನ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಣ್ಣ ಗುಣಕವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೇವೆ. ಇದನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಗುಣಕ $$= \frac{\Delta Y}{\Delta A} = \frac{1}{1 - c + m} \quad (6.11)$$

ಉದಾಹರಣೆ 6.3

$C = 0.8$ ಮತ್ತು $m = 0.3$ ಆದರೆ ಮುಕ್ತ ಮತ್ತು ಮುಚ್ಚಿದ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಗುಣಕಗಳನ್ನು ನಾವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಪಡೆಯುತ್ತೇವೆ.

$$\frac{1}{1-c} = \frac{1}{1-0.8} = \frac{1}{0.2} = 5 \quad (6.12)$$

ಮತ್ತು

$$\frac{1}{1-c+\mathrm{m}} = \frac{1}{1-0.8+0.3} = \frac{1}{0.5} = 2 \quad (6.13)$$

ದೇಶೀಯ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಬೇಡಿಕೆಯು 100ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಮುಚ್ಚಿದ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವು 500 ರಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಕೇವಲ 200 ರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ.

ಆರ್ಥಿಕತೆಯನ್ನು ತೆರೆದಿಡುವುದರೊಂದಿಗೆ ಸ್ವಾಯುತ್ತ ವೆಚ್ಚದ ಗುಣಕದ ಮೌಲ್ಯ ಇಳಿಕೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಗುಣಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಚರ್ಚೆಯ (ಅಧ್ಯಾಯ 4) ಉಲ್ಲೇಖದೊಂದಿಗೆ ವಿವರಿಸಬಹುದು. ಸ್ವಾಯತ್ತ ವೆಚ್ಚಗಳಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆ, ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಯು ಆದಾಯದ ಮೇಲೆ ನೇರ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅನುಭೋಗದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇರಿತ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವುದರೊಂದಿಗೆ ಮುಂದಕ್ಕೂ ಆದಾಯದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ. ಶೂನ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ *mpc* ಯೊಂದಿಗೆ, ಅನುಭೋಗದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇರಿತ ಪರಿಣಾಮದ ಒಂದು ಭಾಗವು ವಿದೇಶಿ ಸರಕುಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿಕೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ, ದೇಶಿಯ ಸರಕುಗಳಿಗಲ್ಲ ಆದ್ದರಿಂದ ದೇಶಿಯ ಸರಕುಗಳ ಬೇಡಿಕೆಯ ಮೇಲಿನ ಮತ್ತು ದೇಶಿಯ ಆದಾಯದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇರಿತ ಪರಿಣಾಮವು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಗುಣಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿ ಸುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯ ಆದಾಯದ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಪರಿಚಲನೆಯಿಂದ ಆದ ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಸೋರಿಕೆಯನ್ನು ಆದಾಯದ ಪ್ರತಿ ಘಟಕಕ್ಕೆ ಆದ ಆಮದುಗಳಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚಳವು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಯತ್ತ ವೆಚ್ಚ ಗುಣಕದ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಮುಚ್ಚಿದ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಅಂಶಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಮುಕ್ತ ಆರ್ಥಿಕತೆಯ ಸ್ವಾಯತ್ತ ವೆಚ್ಚವು ರಫ್ತುಗಳ ಮಟ್ಟ ಮತ್ತು ಆಮದುಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತಾ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಸಮೀಕರಣ (6.10) ರ ಎರಡನೇ ಪದವು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ಆಘಾತಗಳಾಗಿದ್ದು ಅವು ಸಮತೋಲನ ಆದಾಯವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತವೆ. ಸಮೀಕರಣ (6.10) ರಿಂದ ನಾವು $\overline{X}$ ಮತ್ತು $\overline{M}$ ಗಳಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಯ ಗುಣಕ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಬಹುದು.

$$\frac{\Delta Y^*}{\Delta \overline{X}} = \frac{1}{1-c+m} \quad (6.14)$$

$$\frac{\Delta Y^*}{\Delta \overline{M}} = \frac{-1}{1-c+m} \quad (6.15)$$

ನಮ್ಮ ರಫ್ತುಗಳ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಳವು ದೇಶೀಯವಾಗಿ ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ ಉತ್ಪನ್ನದ ಸಮಗ್ರ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಳವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚಳದಂತೆಯೇ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಹೂಡಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚಳದಂತೆಯೇ ಇದರ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ, ಆಮದು ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾಯತ ಏರಿಕೆಯು ದೇಶೀಯ ಉತ್ಪನ್ನದ ಬೇಡಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಇಳಿತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು ಮತ್ತು ಸಮತೋಲನದ ಆದಾಯದ ಇಳಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು.